

FORSVARSMATERIELL

ÅRSRAPPORT 2019

VI UTRUSTER FORSVARET

INNHOOLD

I LEDERS BERETNING	4
<hr/>	
II INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	6
Visjon, misjon og verdier	7
Forsvarsmateriells samfunnsoppdrag	8
Organisasjon og ledelse	9
Samarbeid i forsvarssektoren	10
Hovedtall 2019	11
<hr/>	
III ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	12
Forsvarsmateriells måloppnåelse	13
Mål L1: Planlegger og fremskaffer kostnadseffektivt materiell	15
Mål L2: Utfører effektiv eierskaps- og materiellforvaltning	18
Mål Ø1: Anvender tildelte midler nøkternt og effektivt	20
Mål I1: Ivaretar forebyggende sikkerhet og forsvarlig forvaltning	21
Mål I2: Videreutvikle etaten som profesjonell utøver innen materiellinvestering og -forvaltning	22
Mål M1: Innehar riktig kompetanse til rett tid	23
<hr/>	
IV STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	24
Mål-, resultat- og risikostyring	25
Internkontroll	25
Integritetsprogrammet	26
Riksrevisjonen	27
Overordnet vurdering av modenheten i styrings- og kontrollprosessene	27
Varslingskanal	28
Fellesføringer i tildelingsbrevet	28

V VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER	30
Mål L1: Planlegger og fremskaffer kostnadseffektivt materiell	33
Mål L2: Utfører effektiv eierskaps- og materiellforvaltning	35
Mål Ø1: Anvender tildelte midler nøkternt og effektivt	36
Mål I1: Ivaretar forebyggende sikkerhet og forsvarlig forvaltning	37
Mål I2: Videreutvikle etaten som profesjonell utøver innenfor materiellinvestering og -forvaltning	38
Mål M1: Innehar riktig kompetanse til rett tid	39
<hr/>	
TILLEGG TIL ÅRSRAPPORT	40
Miljøredegjørelse	41
Likestilling og mangfold	44
<hr/>	
VI ÅRSREGNSKAP	46
Ledelseskomentarar	47
Kontantregnskapet 2018	49
Virksomhetsregnskap 2018	57
<hr/>	
TABELLOVERSIKT	
Tabell 1: Hovedtall 2019 i 1 000 kroner	11
Tabell 2: Balanse 2019 i 1 000 kroner	11
Tabell 3: Kontrakter og rammeavtaler over 200 mill. kroner inngått i 2019	16
Tabell 4: Kjønnfordeling i prosent og brutto årslønn i ulike kategorier 2019	45

”

Vi har løst vårt samfunnsoppdrag med å utruste Forsvaret og vi fortsetter å utvikle vår organisasjon.

I

LEDERS BERETNING

Forsvarsmateriells samfunnsoppdrag er å utruste Forsvaret og ivareta eierskapsforvaltningen av materiellet i levetiden. Vi har tilfredsstillende måloppnåelse på fem av seks mål gitt i departementets iverksettelsesbrev til etaten. Vi har anskaffet og overlevert materielle til Forsvaret til en verdi av 13,4 milliarder kroner. Vi har inngått 118 nye kontrakter om fremtidige leveranser til en samlet verdi av inntil 5 milliarder kroner. Dette er sentrale bidrag i pågående modernisering av Forsvaret.

Den største utbetalingen i 2019 var knyttet til levering av seks F-35 kampfly. Forsvaret nådde en viktig milepæl med erklæringen av Initial Operational Capability som innebærer at det kan etableres nasjonal luftmilitær beredskap med F-35.

De største leveransene i tillegg til F-35 kampfly var logistikkfartøyet KNM *Maud*, tre NH90 helikopter i endelig versjon, artilleriskyts, ingeniørpanservogner, to AW101 redningshelikopter og et større antall IVECO lette pansrede patruljekjøretøy. De fleste leveranser er levert til riktig tid og med rett kvalitet, unntaket er NH90 hvor leverandøren fortsatt ikke leverer som forutsatt. Denne anskaffelsen har vært utfordrende for etaten og vil fortsatt være det i årene fremover.

En krevende aktivitet for etaten i 2019 var vår støtte til Sjøforsvaret med berging og heving av *Helge Ingstad*. Fartøyet ble hevet i februar. Over 50 aktører var involvert i redningsarbeidet. Det er oppløftende å kunne konstatere at vi som nasjon er i stand til å samarbeide på tvers av sektorer og samlet er i stand til å løse et oppdrag med en så høy kompleksitet.

Vårt bidrag til Forsvarets operative evne er å levere godkjent og sikkert materielle og det har vi i stor grad oppnådd. Det er utfordringer i materiellforvaltningen av noen enkeltsystemer

som relateres til mindre tilfredsstillende teknisk tilstand, og i hovedsak skyldes dette gammelt materielle. Teknisk tilstand for tyngre stridsmaterielle vil bedres når nytt materielle innføres i årene som kommer og prosessen for eierskapsforvaltning ytterligere effektiviseres.

Fem C-130H transportfly er solgt til et amerikansk selskap. Flyene skal blant annet brukes til brannslukking. I et samfunnsperspektiv er det positivt at flyene fortsatt vil komme til nytte.

Oppfølgingen av regjeringens nasjonale forsvarsindustrielle strategi har resultert i at ti nye industri-samarbeidsavtaler med utenlandske leverandører til en samlet verdi av 7,5 milliarder kroner ble inngått i 2019. Disse avtalene bidrar til videreutvikling av norsk forsvarsteknologi og kommer norsk forsvarsindustri og norske arbeidsplasser til gode.

Det er et viktig samfunnsansvar å forvalte fellesskapets ressurser. Totalrammen vår var 17,9 milliarder kroner. Driftsbudsjettet er i balanse. På investeringsbudsjettet var det et mindreforbruk på 1,4 milliarder kroner som blant annet skyldes utsatte utbetalinger til F-35-programmet. Etatens økonomistyring og kvaliteten på virksomhetsregnskapet er god.

Årets gode måloppnåelse er et resultat av innsatsen og kompetansen hos våre ansatte, Forsvaret, våre øvrige partnere i sektoren og forsvarsindustrien.

God lesning!

Mette Sørfonden
Direktør Forsvarsmaterielle
Oslo, 31. mars 2020

Introduksjon til virksomheten og hovedtall

VÅR MISJON
VI UTRUSTER
FORSVARET

VÅR VISJON
RELEVANT OG
TIDSRIKTIG

VÅRE VERDIER
INTEGRITET
RESPEKT
ANSVAR

VISJON, MISJON OG VERDIER

Forsvarsmateriell har en visjon, en misjon og et sett verdier som plattform for vår virksomhet. De skal bidra til en felles retning og utvikling av holdninger, etikk og ledelse.

Vår visjon er **relevant og tidsriktig**. Alle i Forsvarsmateriell vil kunne assosiere seg med at materiell skal leveres tidsriktig og være relevant. Når visjonen realiseres, har den stor verdi både for mottakeren og oss selv. Det gir mening og motivasjon. Vår visjon er personlig og aktuell for den enkelte medarbeider. Den er også noe vi som organisasjon skal strekke oss etter, og den går aldri ut på dato.

Vår misjon er **Vi utruster Forsvaret**. Misjonen tydeliggjør hvem vi er til for, og beskriver hva vi faktisk gjør – hva som er hovedformålet med Forsvarsmateriell.

Våre verdier er **integritet, respekt** og **ansvar**. Verdiene våre er en rettesnor for alle medarbeidere i det daglige.

Integritet er vår førende verdi. Vi forvalter store verdier på samfunnets vegne og gjennomfører store anskaffelser både nasjonalt og internasjonalt. Det er en rammebetingelse og en forventning til oss at vi er i front når det gjelder forretnings-etikk og at vi er til å stole på. De to andre verdiene, ansvar og respekt, henger godt sammen med integritet og er gode verdier.

For å sikre en høy etisk standard i virksomheten må medarbeiderne oppfylle visse krav til etisk standard. Disse kravene har vi operasjonalisert gjennom et integritetsprogram. Det består av tre hovedkomponenter, *verdigrunnlag*, *etiske retningslinjer* og *anti-korrupsjonsprogram* samt to støttekomponenter, *kompetansebygging* og *integrering i HR-prosesser*.

Effekten av integritetsprogrammet evalueres årlig i form av en modenhetsvurdering som dekker områdene kontrollmiljø, risikovurdering, kontrollaktiviteter, oppfølgingsaktiviteter og informasjon og kommunikasjon.

Senter for integritet i forsvarssektoren (SIFS) støtter oss i gjennomføringen av integritetsprogrammet. SIFS er et kompetansesenter for godt styresett, integritetsbygging og antikorrupsjon for alle etatene i forsvarssektoren.

FORSVARSmateriells SAMFUNNSOPPDRAK

Forsvarsmateriell ble opprettet i 2016 og er et statlig forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Etaten skal på vegne av Forsvarsdepartementet planlegge, anskaffe, forvalte og utfase materiell for Forsvaret og øvrige virksomheter i forsvarssektoren. Vi skal forvalte materiellet gjennom hele dets levetid for å ivareta ytelse, teknisk tilgjengelighet og sikkerhet i henhold til lover, regler og øvrige krav. Vi er tillagt fagmyndighet for materiell i forsvarssektoren.

Etatens hovedoppgaver¹ er

- A.** å bistå Forsvarsdepartementet, Forsvaret og øvrige virksomheter i planleggingen av materiellprosjekter
- B.** å planlegge og gjennomføre materiellinvesteringsprosjekter for Forsvaret og øvrige virksomheter
- C.** å forvalte materiell
- D.** å ivareta fagmyndighet for materiell
- E.** å gi råd til Forsvarsdepartementet og virksomheter innenfor organisasjonens ansvarsområder
- F.** å støtte Forsvaret og øvrige deler av sektoren med kompetanse innenfor organisasjonens ansvarsområder
- G.** å følge opp internasjonalt materiell-samarbeid og bistå Forsvarsdepartementet ved markedsføring av norsk industri

¹ Prop. 1 S (2015–2016), 5.4 Opprettelse av ny etat for materiellinvestering og materiellforvaltning i forsvarssektoren.

- H.** å ivareta den nasjonale forsvarsindustrielle strategien etter føringer gitt av Forsvarsdepartementet
- I.** å utarbeide og vedlikeholde en årlig plan for avhending av utrangert materiell
- J.** å forvalte og avhende materiell som er utrangert fra etatene i forsvarssektoren
- K.** å fastsette og føre lovpålagte registre som kjøretøyregister, våpenregister, luftfartøyregister og fartøyregister

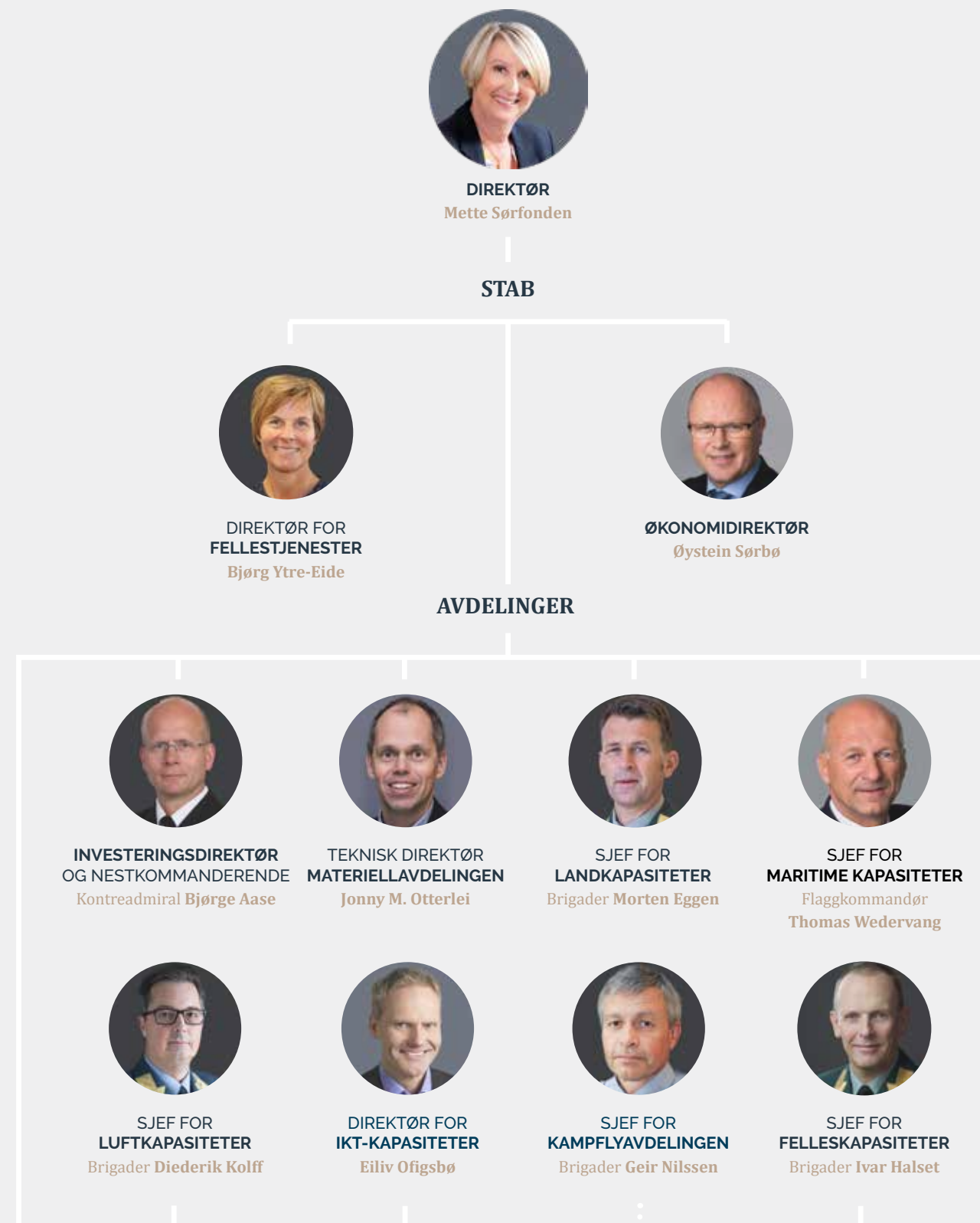
ORGANISASJON OG LEDELSE

Ved utgangen av 2019 hadde Forsvarsmateriell 1442 medarbeidere fordelt på seks leveranseavdelinger, to fagavdelinger og to stabsavdelinger, se illustrasjon på neste side.

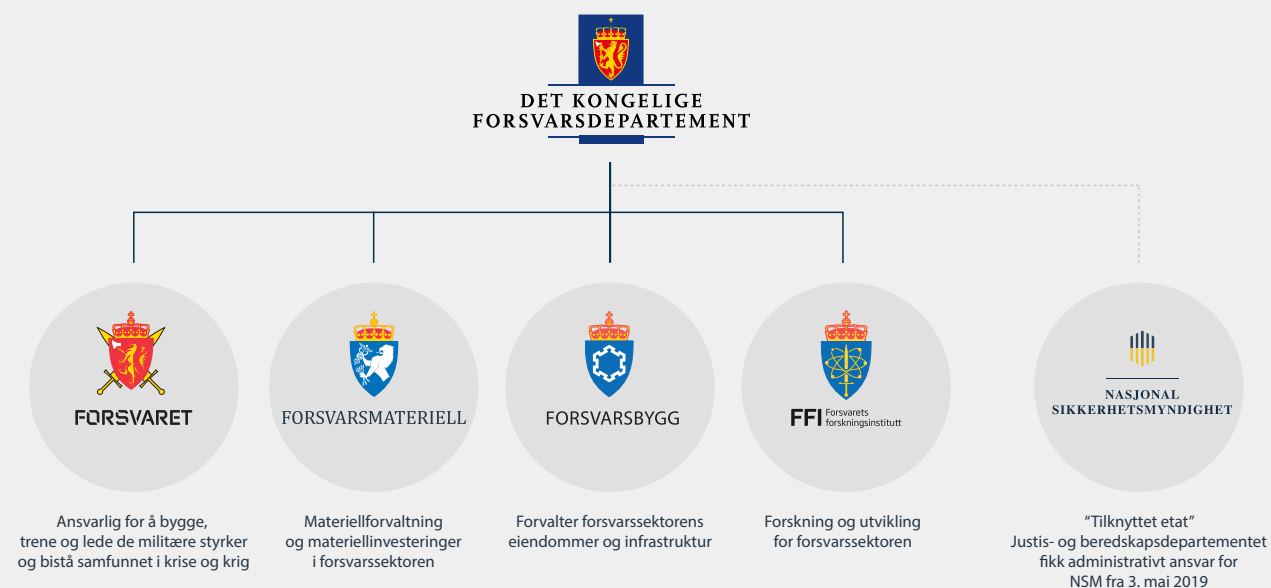
Hovedkontoret er på Militærhospitalet på Grev Wedels plass 1 i Oslo. Leveranseavdelingene er samlokalisert med Forsvaret på Haakonsværn orlogsstasjon i Bergen, på Kjeller i Skedsmo og i Kolsås leir i Bærum. I tillegg har vi noen mindre avdelinger på Raufoss, Ramsund, Jørstadmoen, Ørland og i Bardufoss. Vi har også medarbeidere stasjonert i utlandet, blant annet i USA, Italia, Frankrike og Sør-Korea.

ORGANISASJON OG LEDELSE

per 31.12.2019

FORSVARSEKTOREN

SAMARBEID I FORSVARSEKTOREN

God og effektiv samhandling med de tre øvrige etatene i forsvarssektoren Forsvaret, Forsvarsbygg og Forsvarets forskningsinstitutt, samt Nasjonal sikkerhetsmyndighet som tilknyttet etat, er en forutsetning for å løse både Forsvarsmateriells og sektorens oppdrag. Etablerte samarbeidsarenaer mellom disse etatene legger til rette for effektiv utveksling av informasjon og samarbeid om sentrale leveranser.

Vi samarbeider spesielt tett med Forsvaret. Forsvaret er hovedmottaker av materiellet som vi fremskaffer, og grunnlaget for investeringsprosjektene, er Forsvarets behov. Samarbeidet mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell er regulert i en samhandlingsavtale. Det er også etablert samhandlingsavtaler mellom kapasitetene i Forsvarsmateriell og styrkeprodusentene i Forsvaret.

Vi bruker flere av Forsvarets fellestjenester som direkte støtte i daglige aktiviteter, blant annet Forsvarets regnskapsadministrasjon, Forsvarets lønnsadministrasjon og Forsvarets arkivtjeneste.

Det administrative ansvaret for Nasjonal sikkerhetsmyndighet ble overført til Justis- og beredskapsdepartementet med virkning fra 3. mai 2019. Nasjonal sikkerhetsmyndighet ivaretar fortsatt utøvende funksjoner for det forebyggende sikkerhetsarbeidet i forsvarssektoren på vegne av Forsvarsdepartementet.

HOVEDTALL 2019

Tabell 1:
Hovedtall 2019 i 1 000 kroner

	TILDELING	REGNSKAP	UTNYTTELSESGRAD	ANDEL
Samlet tildeling post 01–99, netto	17 862 092	16 357 501	92 %	
Investeringsutgifter post 44–75, netto	16 141 487	14 666 241	91 %	90 %
Driftsutgifter post 01–29, netto	1 720 605	1 691 261	98 %	10 %
Lønnsandel av driftsutgifter		1 375 056		81 %
Antall årsverk		1431		
Lønnsutgifter per årsverk		961		

Tabell 2:
Balanse 2019 i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
EIENDELER	26 602 830	26 592 095
A. Anleggsmidler	56 286	158 412
I Immaterielle eiendeler	0	0
II Varige driftsmidler	56 286	158 412
III Finansielle anleggsmidler	0	0
B. Omløpsmidler	26 546 544	26 433 683
I Beholdninger av varer og driftsmateriell	16 116 289	19 133 164
II Fordringer	10 428 621	7 299 019
III Bankinnskudd, kontanter og lignende	1 634	1 500
STATENS KAPITAL OG GJELD	26 602 830	26 592 095
C. Statens kapital	25 689 410	25 597 139
I Virksomhetskapital	0	0
II Avregninger	25 689 410	25 597 139
D. Gjeld	913 420	994 956
I Avsetning for langsiktige forpliktelser	0	0
II Annen langsiktig gjeld	0	0
III Kortsiktig gjeld	913 420	994 956

Årets aktiviteter og resultater

Forsvarsmateriell har samlet sett en tilfredsstillende måloppnåelse i 2019.

FORSVARSMATERIELLS MÅLOPPNÅELSE

LEVERANSER	PLANLEGGER OG FREMSKAFFER KOSTNADSEFFEKTIVT MATERIELL L1	UTFØRER EFFEKTIV EIERSKAPS- OG MATERIELLFORVALTNING L2
ØKONOMI	ANVENDER TILDELTE MIDLER NØKTERNT OG EFFEKTIVT Ø1	
INTERNE PROSESSER	IVARETAR FOREBYGGENDE SIKKERHET OG FORSVARLIG FORVALTNING I1	VIDEREUTVIKLE ETATEN SOM PROFESJONELL UTØVER INNEN MATERIELLINVESTERING OG -FORVALTNING I2
MENNESKER LÆRING UTVIKLING	INNEHAR RIKTIG KOMPETANSE TIL RETT TID M1	

VURDERINGSKRITERIER

MEGET TILFREDSSTILLENDE

Målet er nådd eller vil bli nådd iht. forventningene.

TILFREDSSTILLENDE

Målet er i stor grad nådd eller kommer sannsynligvis til å bli nådd iht. forventningene.

MINDRE TILFREDSSTILLENDE

Det er mangler i måloppnåelsen eller forsinkelser og det er mindre sannsynlig at forventningene kan innfris.

IKKE TILFREDSSTILLENDE

Det er alvorlige mangler i måloppnåelsen eller vesentlige forsinkelser. Forventningene innfris mest sannsynlig ikke.

Vi har fått vårt oppdrag i Forsvarsdepartementets iverksettelsesbrev til langtidsplanen med presiseringer, endringer og tillegg for 2019. Forsvarsdepartementet har etablert et overordnet målbilde for Forsvarsmateriell som ligger til grunn for etatsstyringen.

Målbildet med seks strategiske mål og tilhørende styringsparametere er videreført fra 2018, se illustrasjon ovenfor.

Leveransemålene L1 og L2 dekker våre hovedoppgaver og omfatter de tre hovedprosessene å *fremskaffe, forvalte* og *utfase* materiell. Hovedoppgavene er å planlegge og fremskaffe materiellkapasiteter samt å levere sikkert og kostnadseffektivt materiell som er tilgjengelig for bruk i Forsvaret og øvrige etater. Økonomimålet Ø1 handler om å anvende tildelte midler på nøktern og effektiv måte innenfor driften av virksomheten og i investeringsprosjektene. Mål I1 og I2, som gjelder interne prosesser, skal sikre at midler brukes effektivt, at materielle verdier forvaltes på en forsvarlig måte, og at vi videreutvikler etaten. Mål M1, som gjelder mennesker, læring og utvikling, danner grunnlaget for rett kompetanse og effektiv forvaltning av personellet, som er en forutsetning for hovedleveransene.

Forsvarsmateriell har gjennom 2019 lagt vekt på å bidra best mulig til Forsvarets operative evne ved å investere i nytt materiell og forvalte materiell i drift. Vi har hatt fokus på å videreutvikle etaten gjennom kompetansedreining, optimalisering og effektivisering.

Måloppnåelsen er tilfredsstillende på følgende strategiske mål:

- **L1:** *Planlegger og fremskaffer kostnadseffektivt materiell*
- **Ø1:** *Anvender tildelte midler nøkternt og effektivt*
- **I1:** *Ivaretar forebyggende sikkerhet og forsvarlig forvaltning*
- **I2:** *Videreutvikler etaten som profesjonell utøver innen materiellinvestering og -forvaltning*
- **M1:** *Innehar riktig kompetanse til rett tid*

Måloppnåelsen er mindre tilfredsstillende på følgende strategiske mål:

- **L2:** *Utfører effektiv eierskaps- og materiellforvaltning*

Forskning og utvikling

Forsvarsmateriell fungerer som rådgiver for Forsvarsdepartementet innenfor forskning og utvikling (FoU). FoU anses som en viktig del av Forsvarsmateriells arbeid for å holde tritt med den teknologiske utviklingen. FoU har en sentral plass i hovedprosessene fremskaffe og forvalte med hensyn til å anskaffe relevant og tidsriktig materiell, forbedre materiellet og ha et levetidsperspektiv på materiellsystemene.

Forsvarssektorens forskningsforum er arenaen hvor nye forskningsprosjekter ved Forsvarets forskningsinstitutt forankres i sektoren. Forsvarsmateriell er en viktig aktør i dette forumet, og vi legger særlig vekt på forskningsprosjekter som kan redusere gjennomføringsrisikoen ved materiellanskaffelser.

Forsvarsmateriell, sammen med øvrige etater i sektoren, vurderer to ganger årlig FoU-søknader fra industrien i Forsvarsdepartementets ordning. I Forsvarets innovasjonsordning deltar vi i arbeidsgruppemøtene, som munner ut i prioriterte prosjektforslag som behandles på Innovasjonsforum.

Forsvarsmateriells og Forsvarets forskningsinstitutt har gjennom året hatt aktiviteter for å bedre kommunikasjon og samhandling mellom etatene, spesielt på prosesser for oppfølging av prosjektavtaler og prosjektråd. Det har jevnlig vært presentert aktuelle forskningstema på ledermøtene i Forsvarsmateriell.

Vi har i 2019 jobbet med å dokumentere og utvikle etatens ulike FoU-prosesser og utviklet veiledere og prosedyrer, og det er planlagt en «FoU- og prosjektrådsdag» i januar 2020 for å øke kunnskap innen FoU i etaten.

Samarbeidet mellom Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt og industrien var viktig i arbeidet med å redusere anskaffelsestiden i prosjektene.

L1

Planlegger og fremskaffer kostnadseffektivt materiell

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER TILFREDSSTILLENDE.

Målet er at Forsvarsmateriell er i stand til å styre investeringsporteføljen ut fra økonomiske rammer og overordnede planer, føringer og prioriteringer, og følgelig at Forsvaret mottar tidsriktig og relevant materiell. Materiellinvesteringsprosessen skal effektiviseres og forbedres med hensyn til kvalitet, og etaten skal i større grad anskaffe ferdigutviklet materiell og tjenester som kan leveres til avtalt kvalitet, tid og pris.

Forsvarsmateriell gjennomførte i 2019 anskaffelser til Forsvaret innenfor etatens økonomiske rammer. Investeringsporteføljen besto av i overkant av 200 godkjente prosjekter. Over 40 investeringsprosjekter var under planlegging i 2019, mens ti prosjekter ble avsluttet.

Den største investeringen også i 2019 var anskaffelsen av F-35 kampfly, og en viktig milepæl for forsvarssektoren ble nådd 6. november 2019 da *Initial Operational Capability* ble erklært. Investeringsutgiftene til kampfly var på 6,6 milliarder kroner og utgjør litt under halvparten av vår samlede tildeling til investeringer. Arbeidet med anskaffelsen av nye undervannsbåter i samarbeid med Tyskland er godt i gang. Hovedkontrakt ventes inngått ved årsskiftet 2020/2021.

De største pågående investeringene utover kampflyprogrammet og nye undervannsbåter er P-8 maritime patruljefly, NH90 helikopter, nytt artillerisystem, nye kystvaktfartøy og sensorer for militær luftromsovervåking. Forsvarsmateriell støtter anskaffelsen av nye

redningshelikopter og overførte to AW101 redningshelikopter til Forsvaret for drift i 2019. Justis- og beredskapsdepartementet er prosjekteier og prosjektansvarlig for de nye redningshelikoptrene.

For å sikre at den tekniske tilgjengeligheten opprettholdes, og at materiellsystemene er relevante, har vi gjennomført fortløpende oppdaterings- og oppgraderingsprosjekter på materiell i daglig bruk, eksempelvis oppgradering av NASAMS luftvernssystem.

Produksjonen av beslutningsunderlag for nye investeringsprosjekter ble noe lavere enn planlagt i 2019. Verdien av fremsendte beslutningsunderlag er dermed lavere enn ønskelig, sett opp mot ambisjonen om økte investeringer i nytt materiell til Forsvaret.

Avtale om leveranse av luft-til-luft-missiler til bruk på F-35 kampfly ble inngått med amerikanske myndigheter. Det ble signert kontrakt på kampluftvernssystem til Hæren med Kongsberg Defence & Aerospace AS. I mars ble det inngått kontrakt med Krauss-Maffei for anskaffelse av nye bropanservogner av type AVLB Leguan Leopard 2.

Det ble inngått 118 nye avtaler på mer enn 1 million kroner i 2019. Vi forvalter cirka 400 kontrakter, rammeavtaler og avrop. Hver av disse er på mer enn 1 million kroner og er alle knyttet til aktive investeringsprosjekter.

Forsvarsmateriell har i løpet av året inngått kontrakter om fremtidige leveranser til en samlet verdi av inntil 5 milliarder kroner. Tabell 3 gir en oversikt over nye kontrakter eller rammeavtaler med en estimert verdi på mer enn 200 millioner kroner inngått i 2019.

Tabell 3:
Kontrakter og rammeavtaler over 200 mill. kroner inngått i 2019

LEVERANSE	LEVERANDØR	ØKONOMISK RAMME*
Luft-til-luft-missil	US Government	Kr. 736 mill
Kampluftvern	Kongsberg Defence & Aerospace AS	Kr. 583 mill
Bropanservogn	Krauss-Maffei Wegmann GmbH & Co. KG	Kr. 488 mill
Selvforsvarsmidler til F-35	US Government	Kr. 486 mill
Reservedeler til NH 90	NH Industries	Kr. 350 mill
Taktisk ledelsesinformasjonssystem kystvakt (Tactical Management System)	Harris Corporation	Kr. 262 mill
Termiske sikter	Trijicon, Inc.	Kr. 223 mill
Anskaffelse av antiubåtvåpen til P-8 maritimt patruljefly	US Government	Kr. 220 mill
Rammeavtale om kommersielle VHF og UHF kommunikasjonsradioer	Wireless Communication AS	Kr. 208 mill
Rammeavtale om tungt maskingevær 12,7 mm med reservedeler mv.	U.S. Ordnance, Inc	Kr. 200 mill

* Økonomisk ramme er oppgitt eksklusiv merverdiavgift

Forsvarsmateriell har i 2019 overført en rekke materiellsystemer til Forsvaret som vil gi stor operativ effekt. Blant de største overføringene er logistikkfartøyet KNM *Maud*, F-35 kampfly, NH90 helikopter i endelig versjon, ingeniørpanservogner, AW101 redningshelikopter og et større antall IVECO lette pansrede patruljekjøretøy.

Det har av ulike årsaker oppstått forsinkelser i enkelte prosjekter. Mange av disse skyldes leverandører som ikke klarer å overholde kontraktene. Eksempler på forsinkede leveranser er NH90 helikopter og dokumentasjon til lastevogner. Det siste gjør at bare prøvedrift er tillatt. Noen overføringer innen IKT-området har blitt forsinket på grunn av manglende godkjenning av systemer som materiellet skulle implementeres i.

Samlet sett vurderes situasjonen i investeringsporteføljen som tilfredsstillende.

Internasjonalt materiellsamarbeid

Forsvarsmateriell følger opp internasjonalt materiellsamarbeid og bistår Forsvarsdepartementet med å støtte norsk forsvarsindustri i tråd med vår nasjonale forsvarsindustrielle strategi². Etaten bistår og gir råd til departementet i bi- og multilaterale materiellsamarbeidssaker.

Vi har fått et sektorovergripende ansvar for koordinering av Strategi for beskyttelse av norskutviklet forsvarsteknologi (FD, 2018). Dette medfører ansvar for

- tilstrekkelig beskyttelse av teknologi som er av nasjonal sikkerhetsmessig betydning
- at norsk teknologi beholdes under nødvendig nasjonal kontroll
- å styrke norsk posisjon i forbindelse med bi-/multinasjonalt myndighetssamarbeid

² Meld. St. 9 (2015–2016) Nasjonal forsvarsindustriell strategi

- å underbygge norsk industris eksportmuligheter
- å stimulere til videreutvikling av prioriterte kompetanseområder
- tilrettelegging for effektiv og rasjonell forvaltning

Vi har organisert oss for å styrke vår evne til å samordne strategien og følge opp og koordinere materiellsamarbeidet.

Forsvarets industrisamarbeidsavtaler

Gjennom industrisamarbeidsavtaler med internasjonale leverandører bidrar vi til å hjelpe norsk industri med å få internasjonal markedsadgang. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet fremforhandlet vi ti nye industrisamarbeidsavtaler («gjenkjøpsavtaler») med utenlandske leverandører i 2019. Den totale industrisamarbeidsforpliktelsen for disse avtalene er ca. 7,5 milliarder kroner. I tillegg ble det fremforhandlet fire strategiske industrisamarbeidsavtaler med utenlandske bedrifter knyttet til fremtidige prosjekter, der bedriftene kan starte samarbeid med norsk industri for å forberede seg til mulige kontrakter med tilknyttet industrisamarbeidsforpliktelse.

Hele porteføljen på 36 løpende industrisamarbeidsavtaler hadde ved årsskiftet en total forpliktelse på 15,5 milliarder kroner. Aktiviteter i norsk industri som følge av industrisamarbeidsavtalene ble i 2019 innrapportert til en verdi av 1,4 milliarder kroner, hvorav 1,3 milliarder kroner ble godkjent og godskrevet industrisamarbeidsavtalene. Avtalene berører mange norske bedrifter over hele landet.

Nordisk forsvarssamarbeid

Gjennom det nordiske forsvarsmateriellsamarbeidet *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO) viderefører Danmark, Finland, Sverige og Norge felles anskaffelse av uniformer i *Nordic Combat Uniform System project* (NCU). Norge leder dette prosjektet med en felles nordisk prosjektgruppe. De fire nasjonene har en felles merkantil prosess, men vil signere fire separate kontrakter. Prosjektet vil gjennomføre omfattende tester i Norden, før forhandlinger og endelig kontrakt-signering i januar 2021. Den totale kontraktsverdien for landene er anslagsvis 2–3 milliarder kroner, med leveranser fra 2022 til 2024.

Forsvarsmateriell arbeider samtidig systematisk gjennom representasjonen i NORDEFECO *Cooperation Area Armaments* (COPA ARMA) med å nyttiggjøre seg de erfaringene blant annet NCU har gjort i sitt prosjekt. Dette har resultert i at de nordiske materielldirektørene har utgitt COPA ARMAs *NORDEFECO Project Development Guide* (NPDG). Den skal fungere som en veileder for alle fremtidige fellesnordiske anskaffelsesprosjekter og vil være et redskap for alle nasjonale prosjektmedarbeidere når disse jobber i et nordisk prosjekt.

L2

Utfører effektiv eierskaps- og materiellforvaltning

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER MINDRE TILFREDSSTILLELSE.

Forsvarsmateriells eierskaps- og materiellforvaltning skal bidra til at Forsvaret har sikkert, tilgjengelig og relevant materiell som understøtter Forsvarets operative evne. Forvaltningen skal være effektiv i forhold til intern ressursbruk og medvirke til en mest mulig kostnadseffektiv materielldrift i Forsvaret. I det følgende gis en kort omtale av noen av de viktigste forholdene som har vært vurdert med hensyn til måloppnåelsen.

Overordnet tilstand for materiellporteføljen er utfordrende. Nye materiellsystemer innføres, men fremdeles består ryggraden i materiellporteføljen av systemer som er i ferd med å gå ut på teknisk levetid og/eller mangler reservedeler.

Vi skal ved behov vurdere og eventuelt utstede materiellsikkerhetspåbud for å ivareta materiellsikkerheten. Antall materiellsikkerhetspåbud gitt av Forsvarsmateriell og avvik fra Forsvarets materielltilsyn er på et lavt nivå ved utgangen av året. Forsvarsmateriell bidro som forutsatt til effektiviseringen av materielldriften i Forsvaret i 2019.

Innføringen av NH90 helikopter er krevende og vil fortsatt være det fremover. Tilgjengeligheten i 2019 var betydelig lavere enn ønsket. Vi har tett og god oppfølging med leverandøren og nært samarbeid med Forsvaret, spesielt når det gjelder å etablere nye driftsavtaler for NH90.

Forsvarsmateriell utarbeidet i 2018 Direktiv for materiellforvaltning, som konkretiserer og stiller krav knyttet til rollen som fagmyndighet for materiell. Direktivet tydeliggjør fordelingen av roller, ansvar og myndighet mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell. I 2019 har vi justert grensesnittet innenfor IKT-området. Rammeverket og forutsetningene knyttet til eierskapsforvaltningen er videreutviklet. Det er etablert maler for teknisk og forvaltningsmessig godkjenning av materiell. Driftssetting av materiellsystemer i det felles forvaltningssystemet FIF 3.0 (SAP) er i henhold til plan, og verktøy for oppdatert levetidskostnadsbilde for hovedmateriellet er under implementering.

Vi ivaretar beredskapsmessige forhold innenfor etatens ansvarsområde. Vi arbeider med å utvikle beredskapsplanene og innarbeide disse i virksomheten.

Arbeidet med å forbedre systemunderstøttelsen innenfor materiellforvaltningen ble videreført i 2019 med driftssetting av materiellsystemer i forvaltningssystemet. I samarbeid med Forsvaret har følgende materiellsystemer blitt overført for systemunderstøttelse i 2019: Logistikkfartøyet KNM *Maud*, Bell 412 helikopter, Saab Safari skolefly og Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. Dette er viktige milepæler når det gjelder å anvende forvaltningssystemet også for de komplekse materiellsystemene. Dette arbeidet

medvirker i tillegg til en kontinuerlig forbedring av masterdata. Som en viktig del av dette arbeidet gjøres det en innsats for å kartlegge materielldata og identifisere tiltak for å forbedre kvaliteten på disse.

Innenfor avhendingsområdet økes aktiviteten spesielt for F-16. Vi samarbeider nå med Forsvaret om en felles plan knyttet til fremdrift og status

for F-16 som fases ut. Det vil være nødvendig å styrke ressursinnsatsen for å få gjennomført avhendingen og unngå unødvendig lager- og ressursbinding i Forsvaret. Nasjonale auksjonssalg er igangsatt. Vi har solgt fem C-130H transportfly til et amerikansk selskap. Flyene skal blant annet brukes til brannslukking.

Ø1

Anvender tildelte midler nøkternt og effektivt

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER TILFREDSSTILLENDE.

Målet er at økonomistyringen skal være i tråd med regelverket, og at Forsvarsmateriell skal levere et økonomisk resultat i henhold til tildeling. Midlene skal brukes effektivt og materielle verdier forvaltes på en forsvarlig måte.

I 2019 hadde Forsvarsmateriell en samlet netto tildeling på 17,9 milliarder kroner fordelt på investering og drift på kapitlene 1760 og 1761 med tilhørende inntektskapitler. Av den samlede tildelingen gikk 16,2 milliarder kroner til investeringer og 1,7 milliarder kroner til driftsutgifter. Investeringsandelen tilsvarende 91,4 prosent av total tildeling.

Forsvarsmateriell benyttet 16,4 milliarder kroner, som utgjør 91,6 prosent av samlet tildeling. Investeringsandelen av de samlede utgiftene

var 14,7 milliarder kroner, som utgjør 90,9 prosent av tildelingen for 2019. Investeringene i nye kampfly utgjør 6,6 milliarder kroner og øvrige investeringer 8,1 milliarder kroner. Mindreforbruket er i stor grad knyttet til utsatte betalinger på kampfly og søkes overført til 2020.

Netto driftsutgifter i 2019 var 1,7 milliarder kroner. Det utgjør 98,3 prosent av tildelingen.

Forsvarsmateriells aktiviteter er gjennomført innenfor gitte tildelinger, og resultatet er samlet sett tilfredsstillende ut fra Forsvarsdepartementets krav.

I1

Ivaretar forebyggende sikkerhet og forsvarlig forvaltning

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER TILFREDSSTILLENDE.

Forsvarlig forvaltning

I 2018 lyktes vi med å bedre kvaliteten i virksomhetsregnskapet og oppnådde en umodifisert revisjonsberetning. I 2019 bygget vi videre på tilbakemeldinger fra Riksrevisjonen og gjennomførte tiltak for å opprettholde og ytterligere forbedre kvaliteten på regnskapet.

Vi videreutviklet etatens styringssystem og forbedret dokumentasjonen av vesentlige prosesser. Det ble nedlagt et betydelig arbeid på internkontrollområdet for å øke modenheten og dokumentere og sikre etterlevelsen. Internkontrollen er systematisert og dokumentert i tråd med rammeverket for helhetlig risikostyring og internkontroll (COSO³).

Vi har ingen merknader fra Riksrevisjonen innenfor anskaffelsesområdet. Det er ikke avsagt negative rettsavgjørelser, men det ble avsagt en fellede avgjørelse i Klagenemnda for offentlige anskaffelser i perioden.

³ The Committee of the Sponsoring Organizations of the Treadway Commission

Avhending er gjennomført innenfor de rammene Forsvarsdepartementet har gitt. Materiell som ikke lenger skal brukes av Forsvaret, blir faset ut gjennom salg fra nasjon til nasjon, donasjon, auksjon eller destruksjon.

Forebyggende sikkerhet

Arbeidet med ny sikkerhetslov med forskrifter har hatt stor oppmerksomhet i 2019, og det har vært krevende å implementere nytt lovverk og nye veiledninger. For å endre sikkerhetsarbeidet fra regelbasert til risikobasert i tråd med den nye loven, ble det høsten 2019 startet et omfattende arbeid med å risikovurdere etatens aktiviteter.

Det ble i 2019 besluttet å etablere en sentral sikkerhetsseksjon som blant annet skal være rådgivende, koordinerende og kontrollerende innen forebyggende sikkerhet i hele etaten.

I2 | Videreutvikle etaten som profesjonell utøver innen materiellinvestering og -forvaltning

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER TILFREDSSTILLENDE.

Forsvarsmateriell skal videreutvikle etaten i samsvar med føringer gitt av Forsvarsdepartementet og planen for den videre utviklingen i perioden 2017–2020. En viktig del av dette er en egen tiltaks- og gevinstrealiseringsplan og gevinstkravet for året er realisert.

Det er lagt ned mye arbeid i å tilpasse organisasjonsstrukturen, utvikle mer effektive arbeidsformer, heve kompetansen og kontinuerlig forbedre arbeidsprosessene.

Vi fortsatte arbeidet med å videreutvikle dokumentasjonen av arbeidsprosessene våre i styringssystemet som grunnlag for å identifisere forbedringsområdet i prosessene. Dette er et viktig bidrag til kontinuerlig forbedring og videreutvikling av etaten. Alle nyansatte fikk opplæring i *Lean*, som brukes som metode i forbedringsarbeidet.

Vi er i ferd med å strukturere og intensivere arbeidet med digitalisering i henhold til forsvarssektorens digitaliseringsstrategi.

Forsvarsmateriell og Forsvaret er gjensidig avhengig av hverandres støtte for å kunne løse pålagte oppgaver. Samhandlingen er regulert gjennom avtaler som presiserer hva Forsvarsmateriell skal bidra med for å støtte Forsvarets operative evne og beredskap. I 2019 gjennomførte vi en årlig evaluering av leveransene og samhandlingen mellom Forsvarsmateriell og Forsvaret. Tilbakemeldingene fra Forsvaret når det gjelder kvaliteten på leveranser, evnen til samarbeid og utøvelsen av vår rådgivende funksjon i sektoren er i all hovedsak positive.

Fremdriften i gjennomføringen av planen for videreutvikling av etaten, samt kvalitet på leveranser og utført arbeid, vurderes som tilfredsstillende.

M1 | Innehar riktig kompetanse til rett tid

Samlet vurdering av måloppnåelsen:
VI LEVERER TILFREDSSTILLENDE.

Vi arbeider for å være en attraktiv arbeidsgiver som kan tiltrekke seg nye medarbeidere og beholde og videreutvikle kompetansen hos nåværende medarbeidere.

Forsvaret er i ferd med å modernisere befalsordningen, og det innføres en spesialistordning etter NATO-standard. Hensikten er å gi Forsvaret bedre mulighet til å styre kompetansen. Forsvarsmateriell skal tilpasse seg denne ordningen, og i 2019 ble arbeidet med å konvertere stillinger fra offiser til spesialist videreført. Dette arbeidet skal være sluttført innen utgangen av 2020. Forsvaret endret i 2018 utdanningsordningen for militært personell, og dette kan påvirke rekrutteringen av militært personell til Forsvarsmateriell på sikt.

Søknadsmassen på utlyste sivile og militære stillinger er god, både i kvantitet og kvalitet. Dette indikerer at etaten er en attraktiv arbeidsgiver, og det vil vi fortsatt jobbe for å være.

Vi har medarbeidere med høyt engasjement og vilje til å legge ned en stor arbeidsinnsats. Vi jobber kontinuerlig med å følge opp arbeidsmiljøet.

Vi har et mål om at sykefraværet skal være under 3,5 prosent. Det totale sykefraværet var under 3 prosent i 2019. Det er betydelig lavere enn gjennomsnittet i offentlig sektor, som var over 6 prosent.

Ledelse står i fokus i Forsvarsmateriell, og vi gjennomfører både egne lederkurs og mellomlederprogram for mer erfarne ledere. Årets medarbeiderundersøkelse viser at vårt fokus på lederskap har gitt en positiv utvikling.

Forsvarsmateriellskolen tilbyr utdanning innenfor kontinuerlig forbedring på masternivå. Ansatte som deltar på denne utdanningen, skal være ambassadører for videre intern opplæring. Dette gir oss et godt grunnlag for å oppnå felles kompetanse på metoden og filosofien. I alle leveranseavdelinger har metoden blitt tatt i bruk i daglig arbeid for å oppnå økt effektivitet.

Samarbeidet med ansattes tjenestemannsorganisasjoner er konstruktivt og godt.

Styring og kontroll i virksomheten

Basert på resultatene fra egenvurderinger og internrevisjonens overordnede uttalelse mener vi at den samlede styringen og kontrollen er god og tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet.

Iverksettelsesbrevet fra Forsvarsdepartementet gir mål, oppdrag, føringer og rammer for virksomhetsåret. Den totale oppgaveporteføljen omfatter også faste oppgaver og egeninitierte oppgaver. Oppgavene ivaretas av leveranseavdelingene, og direktøren gir føringer til sine ledere i mål- og resultatavtaler.

Den overordnede vurderingen er basert på følgende:

- A. omfattende egenvurderinger
- B. overordnet uttalelse fra Forsvarsmateriells internrevisjon

MÅL-, RESULTAT- OG RISIKOSTYRING

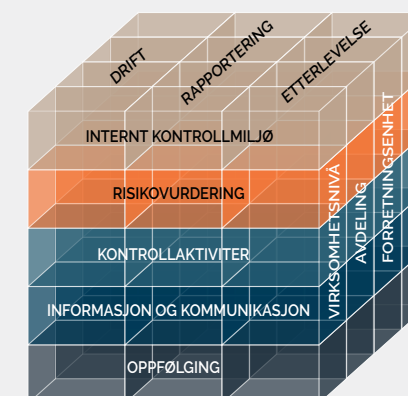
Vi styrer virksomheten gjennom mål-, resultat- og risikostyring. Styring og oppfølging tilpasses virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. Vi skal innenfor disponible ressursrammer realisere de målene og resultatkravene som Forsvarsdepartementet har fastsatt i iverksettelsesbrevet. Det strategiske målbildet brukes i den interne styringen og som grunnlag for rapportering til Forsvarsdepartementet. I løpet av året vurderer vi statusen for styringsparametere for hvert av målene. Denne statusen gir oss en indikasjon på graden av måloppnåelse. Målene vurderes i tillegg kvalitativt.

Risikostyring brukes som en integrert del av styringen mot fastsatte mål og resultatkrav.

Risiko som kan hindre måloppnåelse, er identifisert og vurdert av alle leveranseavdelinger og stabsavdelinger. Nødvendige tiltak for å bedre måloppnåelsen er tatt inn i mål- og resultatavtalene til den enkelte leder. Måloppnåelse følges opp gjennom året med vekt på risikostyring. Det gjennomføres egne risikovurderinger i investeringsprosjektene.

INTERNKONTROLL

Prinsippene i rammeverket COSO⁴ ligger til grunn for utviklingen av vårt internkontrollsystem, og i 2019 har etaten hatt høyt fokus på etterlevelse og videreutvikling av dette. I tillegg har vi arbeidet med å videreutvikle etatens styringssystem med fokus på å forbedre dokumentasjon av hovedprosesser. Dette som en del av arbeidet med å sikre etterlevelse av COSOs rammeverk og øke modenheten i styrings- og kontrollprosessene.

⁴ The Committee of the Sponsoring Organizations of the Treadway Commission

INTEGRITETSPROGRAMMET

Forsvarsmateriell har siden etableringen lagt særlig vekt på å utvikle og etterleve en kultur fundamentert på verdiene *integritet, respekt og ansvar* og på vår etiske plattform. Alle ansatte skal være godt kjent med og etterleve verdi-grunnlaget og gjeldende etiske regler.

Vårt arbeid med holdninger, etikk og ledelse (HEL) gjennomføres innenfor rammen av *integritetsprogrammet*, som består av de tre hovedkomponentene *verdigrunnlag, etiske retningslinjer* og *antikorrupsjonsprogram* samt de to støttekomponentene *kompetansebygging* og *integrering i HR-prosesser*.

Viktige aktiviteter i tilknytning til integritetsprogrammet i 2019 var å:

- ha integritet som tema på allmøter med alle kapasiteter og avdelinger i etaten
- gjennomføre dilemmatrening hvor deltakerne har drøftet relevante og konkrete etiske problemstillinger og dilemmaer
- promotere integritetsprogrammet på intranett
- informere om at det er nye retningslinjer for næringslivskontakt
- ha integritet og dilemmatrening som tema på introduksjonsdag for nyansatte
- videreutvikle etatens antikorrupsjonsprogram
- teste kandidaters holdninger og evne til etisk refleksjon i rekrutteringsprosessen og inkludere spørsmål knyttet til kjerneverdier i medarbeidersamtalen

- gi nyansatte en velkomstpakke før oppstart som også inneholder informasjon om integritetsprogrammet
- forbedre oppfølging av leverandører vedrørende integritet
- delta i kontaktforum HEL
- delta i planleggingen og gjennomføring av seminaret om etikk og antikorrupsjon i regi av FSi (Forsvars- og Sikkerhetsindustriens forening)
- etablere samarbeidsforum med industrien vedrørende integritet

Effekten av integritetssystemet og arbeidet med holdninger, etikk og ledelse måles i den årlige egenevalueringen av modenhet og i medarbeiderundersøkelsen. På skalaen fra 1 til 5 fikk komponenten *etiske verdier* og *integritet* en gjennomsnittlig score på 4 i modenhetsvurderingen. I medarbeiderundersøkelsen fikk elementet *I min enhet handler vi i samsvar med Forsvarsmateriells verdier* poengsum 4,1. På bakgrunn av dette vurderes effekten av integritetsprogrammet og arbeidet med holdninger, etikk og ledelse i sin helhet som positiv. Måloppnåelsen vurderes som tilfredsstillende.

RIKSREVISJONEN

Siden implementeringen av de statlige regnskapsstandardene i forsvarssektoren i 2016 har vi jobbet mye for å sikre tilfredsstillende kvalitet på regnskap og regnskapsmessige vurderinger. Første gang vi fikk en umodifisert revisjonsberetning var for 2018 og vi har videreført dette arbeidet med mål om å få en revisjonsberetning med umodifisert konklusjon også for 2019. Vi har en god og løpende dialog med Riksrevisjonen.

Vi viser til øvrig omtale i del VI Årsregnskap.

OVERORDNET VURDERING AV MODENHETEN I STYRINGS- OG KONTROLLPROSESSENE

Forsvarssektorens modell for å vurdere modenhetsnivået i styrings- og kontrollprosessene gir grunnlag for kontinuerlig forbedring av disse prosessene. Modellen danner også grunnlag for erklæringen om modenhet i styringen i denne delen av årsrapporten. Hovedområder som måles er «hensikt», «engasjement og forpliktelse», «dyktighet og evne» og «ledelsesoppfølging og læring». Modenheten bedømmes etter følgende skala: «kontinuerlig forbedring» (høyeste nivå), «etterlevd», «formalisert», «fragmentert» og «uformell» (laveste nivå).

Høsten 2019 ble det gjennomført en egen-vurdering av modenhet i styrings- og kontrollprosessene i Forsvarsmateriell etter ny felles modell for sektoren. Vi har vurdert modenheten for disse prosessene samt deler av hovedprosessen *forvalte materiell*. Gjennomsnittscore viser at modenheten i styring og kontroll har beveget seg i retning fra formalisert mot etterlevd. Dette er en bedring fra 2018 som viser at vårt utviklingsarbeid gir resultater.

Forsvarsmateriells internrevisjon skriver i sin overordnede uttalelse:

«Det er i stor grad utarbeidet styrende dokumenter på vesentlige områder og arbeid med å beskrive de viktigste prosessene er kommet langt. Dette jobbes det med kontinuerlig. Selv om vi har sett eksempler på god etterlevelse, gjenstår det en del arbeid for å sikre god helhetlig etterlevelse. Samlet sett vurderes modenhetsnivået på Forsvarsmateriells styring og kontroll til å være formalisert, og enkelte elementer er på god vei mot etterlevelse. Modenheten vurderes å være noe styrket i løpet av året, men ikke tilstrekkelig til å endre kategori».

VARSLINGSKANAL

Forsvarsmateriell legger til rette for at interne og eksterne aktører kan varsle om mulige kritikkverdige forhold. Informasjon om fremgangsmåten for varsling finnes på Forsvarsmateriells internett- og intranettsider. På bakgrunn av at vi opererer i en særlig utsatt bransje er det mulig å varsle anonymt. Mottatte varsler følges opp løpende.

I 2019 er det mottatt åtte varsler. Syv av sakene er avsluttet i 2019, mens en sak fortsatt er under behandling ved årsskiftet.

I 2019 ble ordningen evaluert av advokatfirmaet Wikborg og Rein med positiv vurdering.

FELLESFØRINGER I TILDELINGSBREVET

Regjeringens inkluderingsdugnad

Regjeringen har bestemt at statlige virksomheter skal ha som målsetting at minst fem prosent av nyansatte i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en. Kvalifikasjonsprinsippet skal fremdeles følges ved ansettelse.

Vi har i 2019 fokusert på å tilpasse rekrutteringsprosessen for å inkludere målgruppen fra inkluderingsdugnaden. Alle linjeledere informeres om tilrettelegging og rekrutteringsrutiner, og informasjon omkring inkluderingsdugnaden legges inn i linjelederopplæringen. Vi har foretatt en kartlegging av eksisterende bygningsmasse for å undersøke i hvilken grad kontorer og fellesarealer er tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne, og vil eventuelt utarbeide en plan for å utbedre mangler.

Ved gjennomføring av ansettelsesprosesser må prosedyrene i linjelederportalen benyttes. Bedre struktur gir en mer rettferdig vurdering og reduserer risikoene for diskriminering. I alle relevante utlysningstekster skal personer med nedsatt funksjonsevne eller med hull i CV-en oppfordres til å søke. Utlysningstekstene må justeres i tråd med anbefaling fra Klima- og miljødepartementet, og jobbanalysen må gjennomføres med tanke på ikke å sette unødvendige krav som stenger ute kandidater med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en.

Dersom det foreligger søknader fra kvalifiserte kandidater med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en, skal disse kalles inn til intervju. Ved vurdering av kandidater er det viktig å vektlegge kompetansekravene som er angitt i utlysningsteksten. Man må påse at den nedsatte funksjonsevnen eller hullet i CV-en ikke blir tillagt større betydning enn det faktisk har. Positiv særbehandling skal benyttes for kandidater med nedsatt funksjonsevne. Det samme gjelder kandidater med hull i CV-en når lovverket tillater dette. Det er etablert prosedyrer for å registrere antall personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en som ansettes. Alle stillinger lysnes ut på NAV.no. Muligheten for å ha ansatte på arbeidstrening utredes. Minste kompetansekrav og krav til sikkerhetsklarering må være oppfylt.

For militære og sivile stillinger med spesielle krav til helse og fysikk vil selvsagt også disse kravene måtte vektlegges. Militære arbeidstakere er tilsatt og forvaltes av Forsvaret. Disse arbeidstakerne vil i mindre grad ha hull i CV-en, da de går rett fra militære skoler og ut i arbeid. Militære arbeidstakere har også kontinuerlig

tjenestegjøring for samme arbeidsgiver, hvor det er gode rutiner på plass for oppfølging dersom en arbeidstaker opplever sykdom og livskriser eller lignende.

Vi har inngått en samarbeidsavtale med NAV St. Hanshaugen om bidrag som kan gjøre at vi når målet i regjeringens inkluderingsdugnad, og om bruk av virkemidler (lønn) for arbeidssøkere fra NAV til jobber hos oss dersom dette er nødvendig. Tilsvarende muligheter undersøkes for våre andre lokasjoner.

Med en stor andel militært ansatte er det noen utfordringer med å nå målet på fem prosent. Måltallet bidrar likevel til økt fokus på hvordan Forsvarsmateriell kan tilrettelegge rekrutteringsprosessen slik at disse gruppene har større mulighet for å nå opp i en ansettelsesprosess.

Vi har på denne bakgrunn valgt å se måltallet om 5 prosent opp mot sivile ansettelse. Av 89 sivile nyansettelser i 2019 ble det ansatt tre personer med hull i CV-en eller nedsatt funksjonsevne, noe som gir som resultat at 3,3 prosent av nyansatte sivile i 2019 var i kategorien med hull i CV-en eller nedsatt funksjonsevne.

Ansvar for å motvirke arbeidslivskriminalitet

Forsvarsdepartementet har gitt etatene i forsvarssektoren i oppdrag å redegjøre for hvilke systemer, rutiner og praksis vi har for å motvirke arbeidslivskriminalitet i våre anskaffelser, og hvordan dette følges opp.

Vi har bestemmelser i våre kontrakter som angir at leverandøren skal respektere grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø. Leverandørene skal gjennomføre kontraktene under forhold som er forenlige med sentrale FN-konvensjoner, ILO-konvensjoner og nasjonal arbeidslovgivning på produksjonsstedet. Kravene angir minimumsstandarder. For kontrakter hvor produksjonen gjennomføres i Norge, er det derfor norsk lov på disse områdene som skal følges. Dersom leverandøren bruker underleverandører til å oppfylle leveransene, er leverandøren forpliktet til å videreføre og bidra til etterlevelse av kravene hos sine underleverandører.

For egne ansatte eller for tredjeparter har vi rett til å foreta inspeksjoner for å se til at disse kravene er oppfylt. Det utarbeides en risikovurdering i forbindelse med anskaffelsen for å avgjøre om tettere oppfølging enn normal kontraktsoppfølging er nødvendig.

I 2019 ble innsatsen for å motvirke arbeidslivskriminalitet styrket ved at vi forbedret vårt arbeid med aktiv oppfølging av leverandørene. I tillegg har sektoren etablert et samarbeidsforum for å dele erfaringer på området. Vi vil fortsette å styrke arbeidet med arbeidslivskriminalitet og øvrig samfunnsansvar.

Vurdering av fremtidsutsikter

En overordnet vurdering tilsier at Forsvarsmateriell er rustet til å løse oppdraget som ligger i iverksettelsesbrevet for perioden 2017–2020.

Forsvarsmateriell skal bidra til at Forsvaret får tilgang til kosteffektivt og sikkert materiell i tråd med vedtatte langsiktige planer, og slik bidra til at Forsvaret oppnår nødvendig reaksjonsevne, kampkraft og utholdenhet.

Langtidsplanen for forsvarssektoren⁵ slår fast at grunnpilarene for den videre utviklingen av forsvarssektoren er kampkraft og bærekraft. Forsvarsmateriell skal bidra til at Forsvaret får tilgang til kosteffektivt og sikkert materiell i tråd med vedtatte langsiktige planer. Slik skal Forsvarsmateriell bidra til at Forsvaret oppnår nødvendig reaksjonsevne, kampkraft og utholdenhet.

Den sikkerhetspolitiske utviklingen stiller økte krav til Forsvarets operative aktivitet, og langtidsplanen legger derfor opp til å styrke den operative evnen, noe som også innebærer økte investeringer i materiell. Videre skal forsvarsevnen opprettholdes over tid gjennom en kombinasjon av økte bevilgninger, strukturelle tiltak og kontinuerlig effektivisering. For Forsvarsmateriell innebærer dette at

- leveringsevnen må forbedres ytterligere
- ressurser må frigjøres internt gjennom forbedring og effektivisering
- kompetanse og kapasitet må tilføres gjennom strategiske avtaler

I langtidsplanen omtales en rekke rammebetingelser og utviklingstrekk, blant annet på teknologisiden, som både gir muligheter og utfordringer knyttet til fremskaffelse og forvaltning av materiell. Dette er forhold som Forsvarsmateriell legger vekt på i videreutviklingen av etaten og driften av virksomheten. Vi skal i

2020 intensivere våre tiltak i forbindelse med digitalisering og ha økt fokus på utnyttelse av elektroniske støttesystemer. Langtidsplanen innebærer en betydelig økning i investeringer i nytt materiell til Forsvaret i perioden 2017–2020. I 2020 vil arbeidet med å fremskaffe strategiske kapasiteter til Forsvaret og å øke leveranseevnen på IKT-området stå sentralt. Kapasiteter som ubåter, maritime patruljefly, F-35 kampfly og langtrekkende luftvern er viktige bidrag. Samtidig skal gammelt materiell driftes inntil nytt materiell er på plass. Forvaltningsmessig overføring av materiellsystemer til det felles integrerte forvaltningssystemet FIF 3.0 vil kreve betydelige ressurser og kompetanse over en lengre periode. Regelverk knyttet til eierskapsforvaltningen skal oppdateres.

Krav til effektivisering innenfor materiellinvestering, materiellforvaltning og intern drift har stått sentralt i oppdraget for 2017–2020. Gjenstående gevinstpotensial som er identifisert for langtidsperioden, skal realiseres i 2020 samtidig som nye effektiviseringsgevinster skal identifiseres og konkretiseres. Arbeidet med effektivisering vil være sentralt også i neste langtidsperiode, og med forbedret kompetanse på området vil Forsvarsmateriell være godt rustet til å nå effektiviseringsmålene som settes.

⁵ Prop. 151 S (2015–2016) Kampkraft og bærekraft. Langtidsplan for forsvarssektoren.

Forskning og utvikling

Teknologiutviklingen og utnyttelsen av forskning og utvikling (FoU) generelt setter viktige premisser for gjennomføringen av Forsvarsmateriells virksomhet de kommende år. Vi følger Forsvarsdepartementets reviderte FoU-strategi samt Forsvarets forskningsinstituts FoU-plan. Som et ledd i forbedringen av samhandling og koordinering mellom FoU-relaterte aktiviteter er det etablert direkte kontakt mellom de ulike fagområdene i Forsvarsmateriell og tilsvarende fagområder ved Forsvarets forskningsinstitutt. Dette arbeidet vil fortsette i 2020 med fokus på forbedring og effektivisering. Forsvarsdepartementet arbeider med en ny langtidspan, og vi støtter arbeidet.

Trekantsamarbeidet mellom Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt og industrien vil fortsatt være under utvikling med sikte på å redusere anskaffelsestiden på de prosjekter der det er mulig.

Overordnet tiltaksplan for FoU-aktiviteter for 2020 innebærer fortsatt fokus på koordinering internt, økt informasjonsutveksling innen FoU og ytterligere forbedret dialog med aktørene i forsvarssektoren.

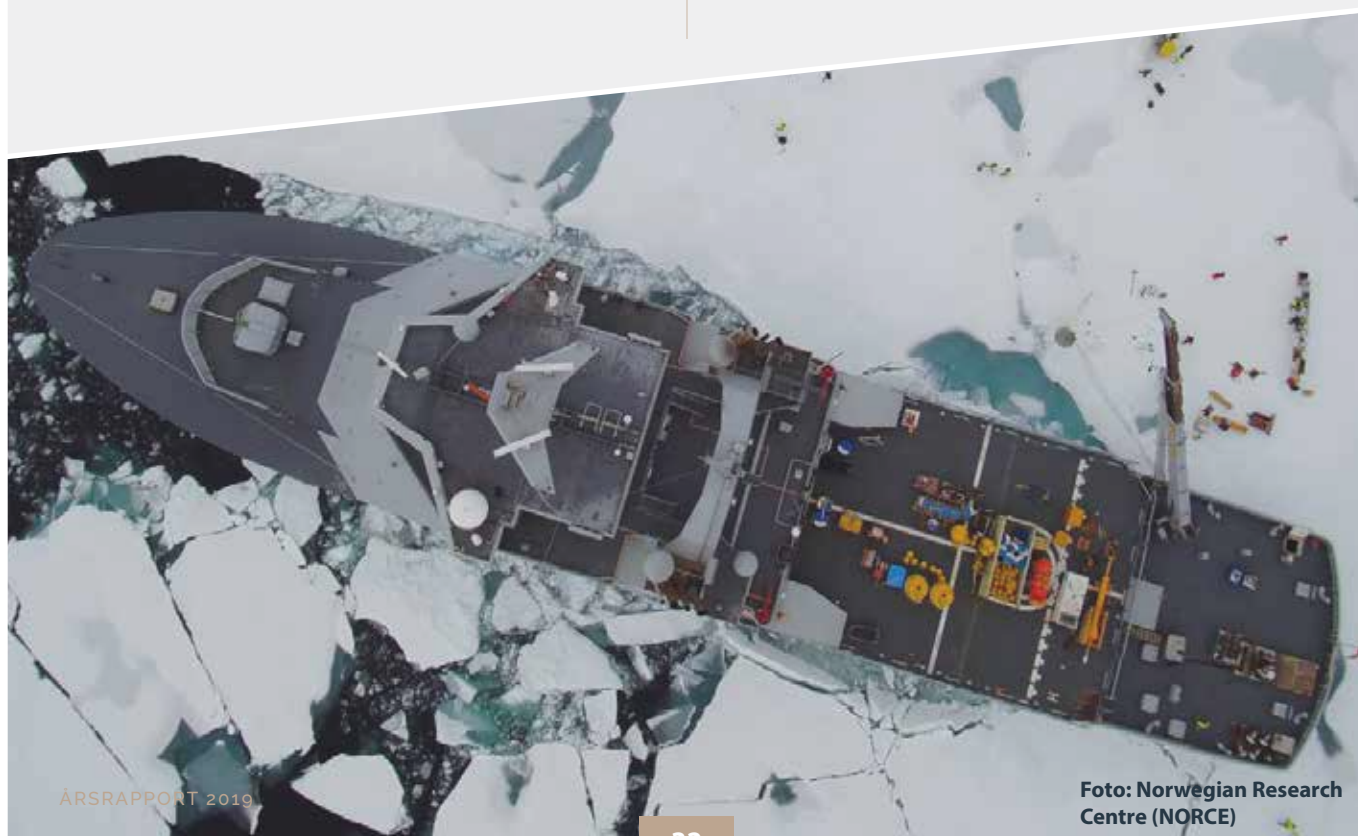

Foto: Norwegian Research Centre (NORCE)

L1

MÅL L1: PLANLEGGER OG FREMSKAFFER KOSTNADSEFFEKTIVT MATERIELL

Langtidspanen for 2017–2020 innebærer en betydelig økning i materiellinvesteringene. Anskaffelse av strategiske kapasiteter som nye kampfly, nye undervannsbåter og maritime overvåkingsfly er prioritert i siste del av langtidspanen. For å gjøre det mulig å øke volumet av leveranser til Forsvaret i årene fremover skal vi arbeide aktivt for å få ned den samlede ressurs- og tidsbruken i gjennomføringen av de enkelte investeringsprosjektene.

Forsvarsdepartementet legger opp til at materiell skal anskaffes med utgangspunkt i en nøktern godt-nok-tilnærming. Det skal fortrinnsvis anskaffes ferdig utviklet materiell. Vi vil etablere flernasjonalt samarbeid med allierte og partnere der det er hensiktsmessig. Vi vil kontinuerlig søke å utvikle og effektivisere prosessen for fremskaffelse av materielle kapasiteter.

I 2020 vil nye retningslinjer for investeringer i forsvarssektoren medføre oppdatering av prosessdokumentasjon, kurs- og opplæringsopplegg og prosjektstøttesystemer for å ta hensyn til nye roller og prosesser i gjennomføringen av investeringsvirksomheten. Gjennomgående bruk av forsvarssektorens investeringsdatabase vil bidra til økt effektivitet i prosjektoppfølgningen. Det blir viktig at vi evner å opprettholde fremdriften på investeringsområdet. Vi vil særlig søke å støtte Forsvaret slik at de kan fylle sin nye rolle på best mulig måte.

Innenfor landområdet vil hovedleveransen av nytt artillerisystem skje i 2020 og avsluttes i 2021. Kontrakten omfatter en leveranse av skyts med tilhørende ammunisjonskjøretøy, logistikk, støttesystem og tilpasning av ildledningssystem.

Videre anskaffer vi pansret ingeniørmateriell gjennom tre prosjekter: bergings- og ingeniørpanservogner, gjennombrytingssystem og brolegger. Leveransene startet i 2018 og fortsetter frem til 2023.

Leveransene av feltvogner til Heimevernet fortsetter i 2020.

Innenfor maritimt område er aktivitetene i forbindelse med anskaffelse av undervannsbåter høyt prioritert. Norge har inngått et strategisk samarbeid med Tyskland om anskaffelse av identiske undervannsbåter, og målet er samarbeid i materiellsystemets levetid. Norge og Tyskland vil sammen forhandle med det tyske selskapet thyssenkrupp Marine Systems (tkMS). Videre skal Forsvarsmateriell gjennom et strategisk samarbeid mellom tysk og norsk industri videreutvikle missilet *Naval Strike Missile* (NSM).

Innenfor luftområdet mottar vi ytterligere seks F-35 kampfly inkludert nødvendig tilleggsutstyr og tjenester i 2020. I tillegg skal vi bidra med leveranser når Evenes skal etableres som *Quick Reaction Alert*-base (QRA). Leveransene av NH90 helikopter pågår. Så langt er fem helikopter i endelig versjon levert. Seks helikopter i foreløpig versjon skal etter planen være oppgradert i 2022.

Forsvarsmateriells støtte til Justis- og beredskapsdepartementets anskaffelse av AW101 redningshelikopter fortsetter. I 2020 planlegges de siste helikoptrene mottatt.

I perioden 2022 til 2023 er det planlagt levert fem maritime overvåkingsfly av typen P-8A Poseidon. Flyene skal stasjoneres på Evenes.

Nasjonal utvikling av missilet *Joint Strike Missile* (JSM) fortsetter. Målet er både å ferdigstille utvikling av JSM og å starte anskaffelsesprosessen av missiler for å innfri kravene til anti-overflatekrigføring med F-35.

Vi skal i samarbeid med Forsvaret legge til rette for videre modernisering av IKT-virksomheten. I 2020 skal vi prioritere ressurser til å starte gjennomføringsfasen for program for helhetlig taktisk informasjonsinfrastruktur (Mime) og program for militær anvendelse av skytjenester (MAST), og vi skal inngå avtaler med strategiske partnere for disse programmene. Strategisk samarbeid skal også vektlegges på andre områder innenfor IKT. Arbeidet med harmonisering og standardisering av IKT-porteføljen for å støtte Forsvarets operative behov videreføres. Forsvarsmateriell skal i samarbeid med Forsvaret ivareta implementering, oppfølging og drift av Norges andel i *Wideband Global SATCOM* (WGS).

Industrisamarbeid

Gjennom kompetanse, markedskunnskap og erfaring er vi en faglig rådgiver og bistår med operasjonalisering av nasjonal forsvarsindustriell strategi i forsvarssektoren. Et sentralt element her er å sikre god informasjonsutveksling mellom forsvarssektoren og norsk forsvarsindustri.

Vi skal være en krevende kunde og sørge for at industrien utvikler og produserer kosteffektive løsninger som tilfredsstillir sektorens behov. Dette skal bidra til at løsningene har potensial til å lykkes på det internasjonale markedet. Forsvarsmateriell vil bistå Forsvarsdepartementet med å ivareta norske sikkerhetsinteresser, blant annet gjennom industrisamarbeidsavtaler. Dette bidrar til å sikre norsk forsvarsindustri adgang til markeder som ellers er utilgjengelige, og opprettholder industriens rolle som en viktig bidragsyter til norsk sikkerhet og beredskap.

Flernasjonalt materiellsamarbeid

Ved alle anskaffelser vurderer Forsvarsmateriell mulighetene for bilateralt eller flernasjonalt samarbeid med andre nasjoner. Stramme økonomiske rammer, prisvekst på militært materiell og felles sikkerhetsutfordringer gjør det naturlig å styrke det flernasjonale forsvarssamarbeidet innenfor både anskaffelser og drift. Gitt riktige rammebetingelser og enighet om krav og tidslinjer for anskaffelsen kan flernasjonalt samarbeid bidra til besparelser for partene. Som eksempler anskaffes ubåter i samarbeid med Tyskland, uniformer gjennom det nordiske samarbeidet NORDEFECO og lastevogner sammen med Sverige.

L2

MÅL L2: UTFØRER EFFEKTIV EIERSKAPS- OG MATERIELLFORVALTNING

Forsvaret disponerer en stor og kompleks materiellportefølje. Nytt materiell skal innføres i langtidsplanperioden for å understøtte moderniseringen av Forsvaret, og eksisterende materiell-systemer skal samtidig driftes og brukes mer. Dette vil legge økt press på både materielldrift og materiellforvaltning i Forsvaret og Forsvarsmateriell. Vi ser dessuten at innslaget av IKT i hvert materiellsystem tiltar, og at behovet for kontinuerlig forbedring av hovedmateriellet øker i takt med teknologi- og trusselutviklingen. Hovedfokus i 2020 vil være på tiltak som gir sikkert og tilgjengelig materiell, utfasing av større materiell-systemer samt digitalisering og effektivisering av materiellforvaltningen.

Den økende IKT-avhengigheten og sårbarheten den innebærer, har medført et høyere strategisk fokus. Forsvarsdepartementets IKT-strategi gir viktige premisser for utviklingen av IKT-området i forsvarssektoren, slik at ny teknologi skal kunne implementeres raskere og bedre. Videre er departementet opptatt av å styrke sikkerheten rundt IKT-systemene. Dette krever tett samhandling mellom Forsvaret, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Forsvarsmateriell.

Når det gjelder eierskaps- og materiellforvaltningen, medfører denne utviklingen større krav til kompetanse, effektivisering, ressursinnsats og samhandling med Forsvaret og eksterne aktører for at materiellet skal være sikkert, tilgjengelig og relevant i levetiden. Vår egen forvaltningskompetanse må videreutvikles i takt med nye krav, ny teknologi og nye understøttelsesløsninger. Mye av etatens forbedringsarbeid styres gjennom utviklingen av hovedprosessene forvalte og utfase.

Direktivet for materiellforvaltning, som ble utgitt i 2018, legger grunnlaget for å heve kvaliteten på materiellforvaltningen gjennom konkretisering av de krav som stilles. Samtidig skal direktivet medvirke til mer fleksible og effektive understøttelsesløsninger for materiellet. Direktivet skal også danne grunnlag for standardisering og forenkling av regelverket. Videre ligger det potensial i å utnytte felles regelverk med allierte.

Innenfor luftsystemer skal vi implementere det europeiske militære luftdyktighetsregelverket, som da blir et felles rammeverk for hvordan vi skal ivareta luftdyktigheten og sikre at militær luftfart i fredstid har et tilsvarende sikkerhetsnivå som i andre europeiske land.

Ø1

Dette er tiltak som skal bidra til en mer effektiv understøttelse av forsvarssektorens materiell og legge til rette for et utvidet sivilt militært samarbeid innenfor forvaltning og drift.

Utviklingen av systemunderstøttelsen skal videreføres gjennom idriftsetting av materiellsystemer i FIF 3.0 (SAP). Denne løsningen vil være felles for de fleste materiellsystemene og skal gi materiell-drift og -forvaltning i Forsvaret og Forsvarsmateriell enhetlig systemunderstøttelse. For å få til forbedring av systemstøtten vil vi fortsatt satse på å heve kvaliteten på eksisterende materielldata og å effektivisere innlegging og oppdatering av materielldata. Dette vil kreve en betydelig innsats fremover.

Forsvarsmateriell skal støtte Forsvarets operative evne ved å være i stand til å iverksette nødvendige beredskapsmessige tiltak. Etatens beredskapsplanverk skal oppdateres årlig, og beredskapsleveranser skal avtales med Forsvaret. Arbeidet med videreutvikling av etatens beredskapsplanverk videreføres i 2020.

I 2020 og påfølgende år skal store mengder materiell utfases fra Forsvaret. Dette vil kreve en styrket innsats fra Forsvarsmateriell og Forsvaret for å sikre inntekter ved salg og forvaltningsmessig gevinst for forsvarssektoren. Arbeidet organiseres som avhendingsprosjekter og dimensjoneres etter systemets størrelse og kompleksitet for å sikre fremdrift i utfasingen. De største materiellsystemene som skal utfases fremover, er F-16 kampfly, P3 Orion maritime overvåkingsfly og Sea King redningshelikopter. I tillegg kommer en rekke enkeltsystemer innen land- og fellesområdet.

MÅL Ø1: ANVENDER TILDELTE MIDLER NØKTERNT OG EFFEKTIVT

Gjennomføringen av langtidsplanen for perioden 2017–2020 har medført økte materiellinvesteringer i nye strategiske kapasiteter. Dette fortsetter i 2020. Forsvarsmateriell legger vekt på at tilgjengelige midler skal anvendes nøkternt og effektivt og styres slik at prioriterte investeringer kan gjennomføres til riktig tid. Redusert gjennomføringstid, nøkterne krav til materiellet og samarbeid med industri og andre land er viktige virkemidler for å oppnå dette.

Det er vår ambisjon at det økte aktivitetsnivået skal medføre minst mulig økning i Forsvarsmateriells gjennomføringskostnader. Samtidig skal effektivisering innenfor flere områder bidra til å redusere sektorens samlede kostnader både innenfor investering og drift.

Den største investeringen de kommende årene vil fortsatt være nye kampfly. Fra 2022 vil investeringen i nye undervannsbåter være det største investeringsprosjektet.

I1

MÅL I1: IVARETAR FOREBYGGENDE SIKKERHET OG FORSVARLIG FORVALTNING

Forebyggende sikkerhet

Den sikkerhetspolitiske situasjonen globalt og i Europa er kompleks og i stadig endring. Ny sikkerhetslov med forskrifter setter større krav til sikkerhetsfaglig kompetanse på alle nivå. For å løse oppdrag med akseptabelt risikonivå for egen funksjonalitet og egne leveranser har vi behov for å videreutvikle og profesjonalisere etatens sikkerhetsorganisasjon. Dette vil blant annet skje ved etablering av en organisatorisk enhet som skal utvikle sikkerhetstjenesten i hele virksomheten og bidra til generell heving av sikkerhetskompetanse og trusselforståelse.

Den nyetablerte sikkerhetsseksjonen vil bruke 2020 på å implementere mest mulig felles rutiner og tydeliggjøre ansvarsdelingen mellom seksjonen og lokalt sikkerhetspersonell. I løpet av 2020 vil et felles internkontrollsystem for forebyggende sikkerhet bli implementert. Systemet er COSO-basert og skal bidra til at ledere og sikkerhetspersonell lettere skal kunne etablere lokale rutiner som del av eksisterende styrings-system.

Konklusjonene etter risikovurderingen, vil bli konkretisert i tiltaksplaner. Gjennomføringen av tiltakene vil bli fulgt opp gjennom rådgivning, opplæring og kontroller, slik at læring og utvikling innen forebyggende sikkerhet over tid etableres som kontinuerlig forbedring.

Forsvarlig forvaltning

Forsvarsmateriell fortsetter målrettet innsats for ytterligere å forbedre regnskapskvaliteten. Innenfor styring og kontroll skal arbeidet i 2020 innrettes mot å forbedre de områdene hvor modenheitsvurderingen for 2019 avdekket at det er behov for dette. De viktigste områdene er videreutvikling av styringssystemet og aktiv kompetansestyring. Videreutviklingen av styringssystemet vil sikre at styrings- og støtteprosesser er formalisert på en helhetlig og hensiktsmessig måte.

Vi har som mål at samtlige anskaffelser og avhendinger skal gjennomføres i henhold til gjeldende regelverk.

12

MÅL 12: VIDEREUTVIKLE ETATEN SOM PROFESJONELL UTØVER INNENFOR MATERIELLINVESTERING OG -FORVALTNING

Forsvarsmateriell skal være en profesjonell og kostnadseffektiv etat for materiellinvestering og materiellforvaltning i forsvarssektoren.

Vi skal videreføre arbeidet med konkrete effektiviserings- og forbedringstiltak for å få ned tiden det tar å gjennomføre investeringsprosjekter og for å bidra til å redusere Forsvarets materiell-driftskostnader. Videre fortsetter arbeidet med å forbedre etatens interne drift. Effektiviserings- og forbedringsarbeidet i etaten videreføres etter 2020 inn i neste langtidsperiode.

Arbeidet med å dokumentere og forbedre etatens hoved-, styrings- og støtteprosesser er en viktig forutsetning for å kunne identifisere og planlegge fremtidige forbedrings- og effektiviseringstiltak.

Videreutvikling av organisasjonen innebærer også digitalisering. Digitalisering handler for oss om å ta i bruk ny teknologi for å oppnå bedre flyt i prosesser, raskere leveranser og mer kostnads-effektiv materiellforvaltning. Digitalisering og kontinuerlig forbedring vurderes som gjensidig forsterkende virkemidler for å oppnå effektivisering.

Forsvarsmateriell har i 2019 startet arbeidet med helhetlig styring av IKT- og digitaliseringsoppgavene. Det har vært arbeidet med initiativ som faller innenfor føringene i digitaliseringsstrategien for Forsvaret. Dette arbeidet skal følges opp gjennom neste år.

M1

MÅL M1: INNEHAR RIKTIG KOMPETANSE TIL RETT TID

Forsvarsmateriell er avhengig av å ha riktig kompetanse til rett tid på riktig sted for å løse etatens samfunnsoppdrag.

Både vi og samfunnet rundt oss blir stadig mer digitale, og den teknologiske utviklingen går raskt. Utstyret vi anskaffer og bruker, er intet unntak. Dette setter stadig høyere krav til kompetanse og kompetansestyring på strategisk nivå.

FFI og Sopra Steria har støttet Forsvarsmateriell med dokumentasjon og rapporter gjennom året. Det gir oss et bedre grunnlag når vi nå skal utvikle strategiske kompetanseplaner for etaten.

Vi vil fortsatt satse på de områdene der vi antar at det er knapphet på ressurser, og der vi vil være i sterk konkurranse med andre aktører, spesielt på IKT-området. Vi vil videre fokusere på de områdene som for oss representerer sårbare kompetansetilgjanger.

Forsvarsmateriell er avhengig av militær kompetanse for å kunne løse sine oppgaver på en effektiv måte. Per i dag har Forsvarsmateriell en sammensetning på 63 prosent sivile og 37 prosent militære arbeidstakere.

Tillegg til årsrapport

MILJØREDEGJØRELSE

Innledning

Forsvarsmateriell understøtter Forsvaret gjennom å fremskaffe, forvalte og utfase materiell. Miljø- og samfunnsansvaret er en integrert del av vår virksomhet slik at vi sammen med Forsvaret, øvrige etater og våre leverandører bidrar til et bærekraftig samfunn. Forsvarsdepartementet har gjennom sine retningslinjer for miljøstyring og andre dokumenter gitt føringer om hvordan dette ansvaret skal utøves og etterleves. I stadig økende grad implementeres sivile miljøkrav innenfor den militære virksomheten.

Etatens miljøarbeid knyttet til materiell har fokus på å redusere miljøpåvirkningen og klimaavtrykket. Mye av dette arbeidet innebærer å vurdere og ivareta miljøkrav som en del av teknisk kravstilling til materiellet knyttet til anskaffelse og drift, samt overfor sektorens leverandører. Klimaendringen har videre betydning for utvikling og etablering av tekniske krav som stilles til militært materiell som skal vare i 30-50 år.

Miljøkravene er ofte samsvarende med Forsvarets krav til ytelse, ny teknologi og kostnadsreduksjon. I slike tilfeller får en gjensidig forsterkende krav som sikrer gode løsninger som også ivaretar miljøet. En vesentlig del av sektorens samlede klimagassutslipp er knyttet til bruken av materiellet. Det kan gis tellende bidrag fra sektoren gjennom å introdusere ny teknologi og løsninger i forbindelse med bruk og fornyelse av materiellet, men dette må gjøres i et langsiktig og helhetlig perspektiv for å opprettholde den operative evnen i tråd med de politiske målsettinger.

For å følge opp vårt miljø- og samfunnsansvar skal etatens egen kompetanse og evnen til å utnytte sektorens og samfunnets miljøkompetanse videreutvikles. Forsvarets forskningsinstitutt er en sentral samarbeidspartner. Instituttet bistår sektoren både med å utarbeide sektorens miljø- og klimaregnskap og å innhente og utvikle ny kunnskap som bidrar til å kunne redusere sektorens miljøpåvirkning og klimaavtrykk. Forskningsresultatene på dette området gir viktig støtte til Forsvarsmateriells anskaffelser og eierskapsforvaltning. I tillegg innhenter Forsvarsmateriell bistand fra andre forskningsmiljøer og industrien.

Forsvarsmateriell fullførte i 2019 en intern utredning om hvordan etatens miljøarbeid knyttet til materiell skal innrettes. Forbedringsområdene som er påpekt i utredningen vil bli tatt videre i 2020 for å styrke miljøarbeidet og utvikle vårt interne miljøstyringssystem i tråd med den internasjonale standarden NS-EN ISO 14001:2004.

Status - redusert miljøpåvirkning og klimaavtrykk

Forsvarets forskningsinstitutt har siden 1998 foretatt en årlig sammenstilling av relevant miljøinformasjon for hele forsvarssektoren. Klimagassutslippene er i betydelig grad knyttet til bruken av militært materiell. For 2018 er det registrert klimagassutslipp tilsvarende 250717 tonn CO₂-ekvivalenter (tilsvarende om lag 1 prosent av Norges totale klimautslipp) der utslipp fra militært materiell som kjøretøy, fartøyer og luftfartøyer utgjorde 91 prosent. Nivået de siste fem årene har vært stabilt etter

å ha blitt redusert med mer enn 40 prosent i perioden 1998 til 2013. Reduksjonen skyldes i all hovedsak reduksjon i bemanning og materiell. Forsvarets forskningsinstitutt har vurdert at utslippene kan forventes å øke noe i perioden 2020-2030 dersom det skjer en vekst i forsvarsstrukturen.

Det er videre anslått at klimapåvirkningen av forsvarssektorens innkjøp i 2017* utgjorde 545 000 CO₂-ekvivalenter og tilsvarer om lag 70 prosent av sektorens totale klimaavtrykk på om lag 800 000 CO₂-ekvivalenter.

I forbindelse med innføringen av F-35 kampfly anskaffes det simulatorer som gir cirka 40 prosent reduksjon i flytid. Dette vil gi et viktig bidrag til redusert klimagassutslipp. Simulatortorene anskaffes for å gi bedre og mer effektiv trening og reduksjon i driftskostnader. Videre er bruken av miljøfarlige stoffer i vedlikeholdet av flymaskinen redusert både når det gjelder antall stoffer og mengden som brukes.

For ubåter innebærer kravet om å operere skjult at de har tilnærmet null utslipp når de opererer. Både nåværende Ula-klassen og våre fremtidige ubåter baseres på et hybrid-system med elektrisk fremdrift som lades av en fossil motor.

I anskaffelsen av logistikkfartøyet KNM Maud er det stilt en rekke miljøkrav i tråd med kravene fastlagt av internasjonalt regelverk for skipsfarten. Dette innebærer blant annet at fartøyet er tilrettelagt for landstrømforsyning ved kai og reduserte NO_x-utslipp. I forbindelse med vedlikeholdet er det stilt strenge krav til at det ikke slippes ut miljøgifter.

* M Sparrevik and S Utstøl. Assessing life cycle greenhouse gas emissions in the Norwegian defence sector for climate change mitigation. Journal of Cleaner Production.

I den felles nordiske anskaffelsen av nye uniformer som Norge leder (prosjektet Nordic Combat Uniform) er det stilt spesifikke miljøkrav til materiellet, prosessene og leverandørene.

På sjøsiden anvendes skipssikkerhetslovens bestemmelser knyttet til blant annet forbud mot forurensning og miljømessig sikkerhet så langt det er mulig uten å svekke operasjonsevnen. I forbindelse med hevingen og bergingen av KNM Helge Ingstad ble hensynet til miljøet vektlagt høyt og arbeidet ble gjennomført med minimale utslipp og ødeleggelser på miljøet. Vektleggingen av miljøkrav videreføres når avhendingen av fregatten nå gjennomføres. Forsvarsmateriell utga i 2017 et eget reglement for miljøhåndtering for forsvarssektorens fartøyer.

På luftsiden innarbeider Forsvarsmateriell og Luftforsvaret det felles europeiske militære regelverket (EMAR) for å ivareta luftdyktighet. Dette regelverket stiller også krav til miljø som en del av sertifiseringen under hensyntagen til operative behov. Dette gjelder designkrav til produktets påvirkning av ytre miljø (støy og avgassutslipp med mer) og beskyttelse av ytre miljø, for eksempel «de-icing» for luftfartøyer.

Strålekilder inngår i mye av det militære materiellet. Dette omfatter blant annet stråling fra radarer, radioer, lasere og sanitetsutstyr. Forsvarsmateriell har sammen med Forsvarets logistikkorganisasjon arbeidet med en felles prosedyre for å ivareta meldeplikten for strålevern kilder til Statens strålevern og samtidig ivareta hensynet til at noe utstyr er gradert etter sikkerhetsloven. Det er etablert en egen instruks om strålevern. Instruksen sammenstiller sivile og militære krav til strålekilder og gir føringer for hvordan strålekilder skal behandles.

På vegne av forsvarssektoren og industrien behandler Forsvarsmateriell søknader om forsvarsunntak fra det europeiske kjemikalie-regelverket REACH og CLP-forordningen om klassifisering og merking av kjemikalier. Dette sikrer at unntak vurderes strengt opp mot de operative behov og at mulige alternative godkjente kjemikalier vurderes før søknader fremsendes til ekstern myndighet (Miljødirektoratet, Direktoratet for sivilt beredskap og Arbeidstilsynet). Forsvarsmateriell erfarer økt bevissthet internt i sektoren og i industrien i forhold til de prosedyrer som skal følges når det gjelder oppfølging av regelverket på dette området.

Fremtidsutsikter

Forsvarsmateriell skal i 2020 og kommende år videreutvikle vår evne til å ivareta etatens miljøansvar gjennom å forbedre vårt miljøstyringssystem og vår kompetanse, herunder også evnen til å utnytte sektorens og samfunnets samlede miljøkompetanse.

Teknologiutviklingen muliggjør i dag innføring av nytt materiell og løsninger som bidrar til redusert miljøpåvirkning og klimaavtrykk. Dette gjelder for eksempel bruk av simulatorer, IKT, droner, avstandsleverte våpen, batteriteknologi, hybrid-løsninger, nytt drivstoff med mer.

Overgang til nytt materiell og løsninger må vurderes i tilknytning til vår nasjonale lang-

tidsplanlegging, i investeringsprosjektene og som en del av det internasjonale samarbeidet. I forhold til muligheten for å forene de militære krav til ytelse og reduserte kostnader med krav til reduserte klimagassutslipp, er det særlig følgende forhold som må adresseres:

- Logistikkunderstøttelsen
- Levetidskostnader og bærekraftsperspektivet når investeringer gjennomføres.

Teknologiens modenhet er allerede innarbeidet som et sentralt vurderingskriterium i investeringsprosjektene, og vi ser at det særlig på sivil side raskt utvikles mer klimavennlige løsninger. Overgangen fra fossilt drivstoff til klimavennlige løsninger vil imidlertid kunne forsinkes av manglende infrastruktur ettersom mye av Forsvarets materiell må kunne operere både nasjonalt og internasjonalt. Også andre lands forsvar gir økende oppmerksomhet til å finne mer klimavennlige løsninger. Det internasjonale samarbeidet må derfor øke fokuset på å sikre en mer robust infrastruktur og logistikkunderstøttelse i alliansen som kan understøtte mer klimavennlige løsninger.

I tilfeller hvor miljøkrav ikke kan forenes med krav om lavest mulig kostnad kan det bli nødvendig å akseptere en noe høyere kostnad for å sikre at mer bærekraftige løsninger velges.

LIKESTILLING OG MANGFOLD

Vårt mål er at arbeidsstyrken skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Vi skal være en attraktiv og inkluderende arbeidsplass som tiltrekker oss de beste, uavhengig av kjønn, legning, alder og etnisitet. For å bli ansatt i Forsvarsmateriell må man kunne sikkerhetsklareres og autoriseres i henhold til det nivået som er nødvendig for stillingen.

I rekrutteringsarbeidet legger vi vekt på å bruke dokumenterte metoder og høy grad av struktur for på den måten å øke sannsynligheten for at den best kvalifiserte får jobben uavhengig av kjønn, legning, alder og etnisitet.

Vi følger opp regjeringens inkluderingsdugnad og legger arbeidsforholdet til rette for personer med redusert funksjonsevne.

Kompetansenivået er høyt i organisasjonen, og over 80 prosent av de sivile har høyere utdanning. 85 prosent av våre militært ansatte har høyere militær utdanning. I vår lønnspolitikk er det angitt at objektive faktorer som har med bakgrunn, personlige egenskaper eller markedet å gjøre, skal vurderes. Forsvarsmateriell jobber systematisk med likelønn. Fastsettelse av lønn til nytilsatte er basert på kvalifikasjoner og er kjønnsnøytrale.

Ved utgangen av 2019 hadde vi 1442 ansatte, fordelt på 304 kvinner og 1138 menn. Våre ansatte kan deles inn i fire kategorier. Tabell 4 viser den prosentvise fordelingen av kvinner og menn i de ulike kategorier. Samlet sett er det cirka 21 prosent kvinner i virksomheten. Oversikten viser også at det er flest kvinner i saksbehandler- og rådgiverstillinger i organisasjonen.

Gjennom vår mellomlederutdanning legger vi til rette for å jevne ut skjevhetene i kjønnsbalansen på ledernivå der kvinner er underrepresentert i lederstillinger.

Gjennomsnittslønn for kvinner var i 2019 på 643 225 kroner og for menn på 660 650 kroner. Denne forskjellen skyldes i hovedsak at det er flere menn i lederstillinger og tyngre saksbehandlerstillinger.

Det jobbes aktivt med å rekruttere kvinner inn i lederfunksjoner. Ved utgangen av 2019 hadde vi 20 kvinnelige ledere (13 prosent).

Tabell 4

Kjønnsfordeling i prosent og brutto årslønn i ulike kategorier

	KJØNNSBALANSE			GJENNOMSNI TT BRUTTO ÅRSLØNN		
	KVINNER %	MENN %	ANTALL	KVINNER	MENN	GJ.SNI TT LØNN
Totalt i virksomheten 2018	20	80	1435	605 659	642 962	635 249
Totalt i virksomheten 2019	21	79	1442	643 225	665 202	660 650
KATEGORI 1: Direktører, kontreadmiral, brigader	18	82	11	*	1 005 845	*
KATEGORI 2: Avdelings- og underdirektør, mellomleder, seksjonssjef, oberst	19	81	84	805 256	825 144	822 130
KATEGORI 3: Rådgiver, seniorrådgiver, prosjektleder, oberstløytnant, saksbehandler	25	75	840	618 956	648 174	641 174
KATEGORI 4: ingeniør, avdelingsingeniør, overingeniør, senioringeniør og sjefsingeniør	14	86	507	660 301	661 907	661 687

* for lite utvalg

Årsregnskapet

LEDELSESKOMMENTAR TIL ÅRSREGNSKAP 2019

Forsvarsmateriell ble etablert 1. januar 2016 og 2019-regnskapet dekker vårt fjerde driftsår. Vi skal på vegne av Forsvarsdepartementet planlegge, anskaffe, forvalte og utfase materiell for Forsvaret og øvrige virksomheter i forsvarssektoren.

Ved etatsetableringen innførte vi periodisert virksomhetsregnskap som supplement til kontantregnskapet og tok i bruk de Statlige RegnskapsStandardene (SRS). Overgangen til periodisert virksomhetsregnskap har vært krevende og 2018 var første gang vi fikk en umodifisert revisjonsberetning. Vi har i 2019 fokusert arbeidet på fortsatt å sikre høy kvalitet på virksomhetsregnskapet, med mål om å få en revisjonsberetning med umodifisert konklusjon også for 2019.

Forsvarsmateriell investerer i materiell til bruk i Forsvaret. Investert materiell fremkommer som beholdning av varer og driftsmateriell eller som varelager under tilvirkning. Materiellet overføres til Forsvaret, til bokført verdi, uten påslag for etatens egne fremskaffelseskostnader.

Vi har fått innvilget unntak av Direktoratet for økonomiforvaltning fra krav i SRS 12 Beholdninger av varer og driftsmateriell, om aktivering av egne fremskaffelseskostnader frem til 31.12.2019, da vi ikke har hatt et system for å fange denne type kostnader. Fra 1. januar 2020 har vi implementert et slikt system for alle ansatte for oss å ivareta og etterleve kravet i ovennevnte regnskapsstandard.

Årsregnskapet gir et fullstendig og dekkende bilde av disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, kostnader, inntekter, eiendeler og gjeld.

VESENTLIGE FORHOLD VED ÅRSREGNSKAPET

Materiellanskaffelser

Forsvarsmateriell hadde en tildeling over kapittel 1760 og 1761 post 45 på 16,1 mrd. kroner (2018: 13,7 mrd. kroner) knyttet til investeringer. Gjennom året er det overført materiell til Forsvaret for 12,6 mrd. kroner (2018: 6,5 mrd. kroner), og samtidig er det bygget varige verdier for fremtidig overlevering til Forsvaret for 9,5 mrd. kroner (2018: 11,4 mrd. kroner). Den største overføringen omfatter seks F-35 kampfly med tilhørende støttesystem. Denne overføringen alene utgjør 5,2 mrd. kroner. De største overføringene er presentert i note 10.

Mellomværende med statskassen

Vårt mellomværende med statskassen utgjorde 217,7 mill. kroner ved årsslutt. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld dette mellomværende består av.

Driftskostnader

Vi har regnskapsført driftskostnader på 3,5 mrd. kroner i 2019 (2018: 3,7 mrd. kroner). Dette består av 1,4 mrd. kroner i lønnskostnader (2018: 1,3 mrd. kroner) og 2,0 mrd. kroner i andre driftskostnader (2018: 2,4 mrd. kroner). Denne inkluderer kostnadsførte utviklingskostnader i investeringsprosjekter.

Varelager og driftsmateriell

Forsvarsmateriell har en beholdning av varer under tilvirkning på 15,4 mrd. kroner pr. 31.12.2019 (2018: 18,5 mrd. kroner), og beholdning av varer og driftsmateriell på 0,7 mrd. kroner (2018: 0,6 mrd. kroner), vurdert til anskaffelseskost.

Vi har i 2019 overført prosjektbeholdninger til Forsvaret tilsvarende 0,8 mrd. kroner.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet. Revisjonsberetningen skal foreligge innen 30. april 2020.

Oslo, 31. mars 2020

Mette Sørfonden
Direktør
Forsvarsmateriell

Øystein Sørbø
Økonomidirektør
Forsvarsmateriell

KONTANTREGNSKAP

Regnskapet for Forsvarsmateriell er utarbeidet og avlagt etter retningslinjer fastsatt i Bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av desember 2019.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- Regnskapet følger kalenderåret
- Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med bruttobeløp
- Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 for rapportering til statsregnskapet.

Forsvarsmateriell er som bruttobudsjettert virksomhet tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank. Konsernkontoordningen innebærer at alle innbetalinger og utbetalinger avregnes daglig mot oppgjørskontoer i Norges Bank. Forsvarsmateriell tilføres ikke likvider gjennom året, men har en trekkrettighet som tilsvarer netto bevilgning gitt Forsvarsmateriell. Saldo på oppgjørskonto i Norges Bank nullstilles ved overgang til nytt regnskapsår.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporten viser regnskapstall innrapportert til statsregnskapet, fordelt på kapitler og poster som Forsvarsmateriell har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Forsvarsmateriell har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post).

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra Forsvarsmateriell. Belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten, og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen har en øvre del som viser regnskapstall som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter, og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen er satt opp i henhold til standard kontoplan for statlige virksomheter. Tildelinger skal ikke inntektsføres, og vises derfor ikke inntekt i oppstillingen.

KONTANTREGNSKAP

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2019

Tall i 1 000 kroner

UTGIFTS- KAPITTEL	KAPITTELNAVN	POST	NOTE	POSTTEKST	SAMLET TILDELING FOR 2019	REGNSKAP 2019	MERUTGIFT (-) OG MINDRE- UTGIFT
0471	Statens erstatningsansvar	71		Erstatningsansvar m.m.		1 051	
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	01	A,B	Driftsutgifter	1 734 209	1 706 506	27 703
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	44	A,B	Fellesfin. inv., nasjonalfin. andel	62 898	50 318	12 580
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	45	A,B	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	8 123 915	8 061 053	62 862
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	48	A,B	Fellesfin. inv., fellesfin. andel	33 669	33 587	82
1760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	75	A,B	Fellesfin. Inv., tilskudd til NATO	95 111	85 725	9 386
1761	Nye kampfly med baseløsning	01	A,B	Driftsutgifter	162 399	155 389	7 010
1761	Nye kampfly med baseløsning	45	A,B	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	7 971 142	6 681 799	1 289 343
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01		Driftsutgifter		948 529	
Sum utgiftsført					18 183 343	17 723 956	1 408 967

Tall i 1 000 kroner

INNTEKTS- KAPITTEL	KAPITTELNAVN	POST	NOTE	POSTTEKST	SAMLET TILDELING FOR 2019	REGNSKAP 2019	MERINNTEKT OG MINDRE- INNTEKT (-)
4760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	01	B	Driftsinntekter	-176 003	-170 352	-5 651
4760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	45		Store nyanskaffelser	-111 543	-122 766	11 223
4760	Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold	48		Fellesfin. Inv., inntekter	-33 705	-33 705	0
4761	Nye kampfly med baseløsning	01	B	Nye kampfly driftsinntekter	0	-282	282
4761	Nye kampfly med baseløsning	45		Nye kampfly driftsinntekter	0	-89 770	89 770
4799	Militære bøter	86		Militære bøter		-1	
5309	Tilfeldige inntekter	29		Ymse		-1 864	
5605	Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer	83		Renter/ alm fordringer		-33 194	
5700	Folketrygdens inntekter	72		Arbeidsgiveravgift		-168 143	
Sum inntektsført					-321 251	-620 077	95 624

Tall i 1 000 kroner

NETTO RAPPORTERT TIL BEVILGNINGSREGNSKAPET FOR FORSVARSMATERIELL		17 103 879
Kapitalkontoer		
60094701	Norges Bank KK /innbetalinger	668 052
60094702	Norges Bank KK/utbetalinger	-17 693 715
717052	Endring i mellomværende med statskassen	-78 216
Sum rapportert		0

BEHOLDNINGER RAPPORTERT TIL KAPITALREGNSKAPET

KONTO	31.12.19	31.12.18	ENDRING
717052 Mellomværende med statskassen	-217 753	-139 537	-78 216

NOTE A

Forklaring av samlet tildeling utgifter.

Tall i 1 000 kroner

KAPITTEL OG POST	OVERFØRT FRA I FJØR	ÅRETS TILDELINGER	SAMLET TILDELING
176001	21 166	1 713 043	1 734 209
176044	7 284	55 614	62 898
176045	53 671	8 070 244	8 123 915
176048	2 289	31 380	33 669
176075	1	95 110	95 111
176101	8 202	154 197	162 399
176145	1 079 630	6 891 512	7 971 142

NOTE B

Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år.

Tall i 1 000 kroner

KAPITTEL OG POST	STIKKORD	MER-UTGIFT(-)/MINDRE UTGIFT	UTGIFTSFØRT AV ANDRE IHT. AVGITTE BELASTNINGS-FULLMAKTER	MERUTGIFT (-)/ MINDRE-UTGIFT ETTER AVGITTE BELASTNINGS-FULLMAKTER	MER-INNTEKT/ MINDRE-INNTEKT(-) IHT. MER-INNTEKTS-FULLMAKT	GRUNNLAG FOR OVER-FØRING	MAKSIMALT OVERFØR-BART BELØP *	MULIG OVER-FØRBART BELØP BEREGNET AV VIRK-SOMHETEN
176001/ 476001	"kan benyttes under 45"	27 703	0	27 703	-5 651	22 052	85 652	22 052
176044	«kan overføres»	12 580	0	12 580	0	12 580	151 760	12 580
176045	«kan overføres, kan nyttes under kap 1761 post 45"»	62 862	-47 793	15 069	11 223	26 292	13 416 551	26 292
176048	«kan overføres»	82	0	82	0	82	95 264	82
176075	«kan overføres, kan nyttes under kap 1760 post 44"»	9 386	0	9 386	0	9 386	201 937	9 386
176101/ 476101	«kan overføres, kan nyttes under kap 1760 post 45"»	7 010	0	7 010	282	7 292	7 710	7 292
176145	«kan overføres, kan nyttes under kap 1760 post 45"»	1 289 343	0	1 289 343	89 770	1 379 113	14 703 979	1 379 113
		1 408 967	-47 793	1 361 174	95 624	1 456 798	28 662 853	1 456 798

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5 % av årets tildeling på driftspostene 01-29, eller sum av de siste to års tildeling for poster med stikkordet "kan overføres". Vi legger til grunn at beregnede overføringer er basert på våre tildelinger.

Stikkordet "kan overføres"

Stikkordet innebærer at eventuelt gjenværende midler kan overføres til neste budsjettermin, men maksimalt et beløp tilsvarende summen av de foregående to års bevilgninger.

Stikkordet "kan benyttes under"

Stikkordet innebærer fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under andre kapitler og poster merket med stikkordet.

FORKLARING TIL BRUK AV BUDSJETTFULLMAKTER

Forsvarsmateriell har fullmakt til å postere merverdiavgift på kapittel 1633, post 01, jfr. Rundskriv R-116 fra Finansdepartementet. Posteringene på dette kapitlet omfattes av nettoføringsordningen, og er ikke en del av et ordinært merverdiavgiftsoppgjør i henhold til lov om merverdiavgift.

I tillegg er det gitt fullmakt til å belaste regnskapsført utgift i 2019 på kapittel 0471, post 71 Erstatningsansvar m.m.

Det ble i 2019 gitt to belastningsfullmakter på Forsvarsmateriells tildeling på kapittel 1760 post 45 på totalt 47,793 mill. kroner. Belastningsfullmaktene er gitt til Forsvaret (18,750 mill. kroner) og til Forsvarsdepartementet (29,043 mill. kroner).

FORKLARINGER TIL STATSREGNSKAPET**Kapittel 1760/4760 Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold****Post 01**

Kapittel 1760 post 01 viser et mindreforbruk på 27,7 mill. kroner, og kapittel 4760 post 01 viser en mindreinntekt på 5,6 mill. kroner. Samlet fremkommer et mindreforbruk på 22,1 mill. kroner.

Mindreforbruket skyldes forsinkelser i aktiviteter, samt at varemottak og fakturabetalinger er forskjøvet i tid.

Post 44

Kapittel 1760 post 44 viser et mindreforbruk på 12,6 mill. kroner som skyldes forsinkelse i prosjekter.

Post 45

Kapittel 1760 post 45 viser et mindreforbruk etter gitte belastningsfullmakter som utgjør 47,7 mill. kroner, på 15,1 mill. kroner, og kapittel 4760 post 45 viser en merinntekt på 11,2 mill. kroner. Samlet fremkommer et mindreforbruk på 26,3 mill. kroner. Dette skyldes merinntekter, samt forsinkelser i utbetalinger.

Post 48

Kapittel 1760 post 48 viser et mindreforbruk på 0,1 mill. kroner, og 0,0 mill. kroner på kapittel 4760 post 48. Samlet fremkommer et mindreforbruk på 0,1 mill. kroner.

Post 75

Kapittel 1760 post 75 viser et mindreforbruk på 9,4 mill. kroner som følge av lavere utbetalinger til NATO enn det som var planlagt.

Kapittel 1761/4761 Nye kampfly med baseløsning**Post 01**

Kapittel 1761 post 01 viser et mindreforbruk på 7,0 mill. kroner, og kapittel 4761 post 01 viser en merinntekt på 0,3 mill. kroner. Samlet fremkommer et mindreforbruk på 7,3 mill. kroner. Dette skyldes at enkelte aktiviteter er forsinket, samt at bemanning er lavere enn budsjettet.

Post 45

Kapittel 1761 post 45 viser et mindreforbruk på 1 289,3 mill. kroner og kapittel 4761 post 45 viser en merinntekt på 89,8 mill. kroner. Samlet fremkommer et mindreforbruk på 1 379,1 mill. kroner. Avviket skyldes forskyvning av betalinger på kampfly, samt forsinkelser i nasjonal våpenutvikling.

ARTSKONTORRAPPORTERING

Tall i 1 000 kroner

DRIFTSINNEKTER RAPPORTERT TIL BEVILGNINGSREGNSKAPET	2019	2018
Innbetalinger fra gebyrer	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	-74 771	-253 137
Salgs- og leieinnbetalinger	-98 704	-250 240
Andre innbetalinger	-243 400	-109 795
Sum innbetalinger fra drift	-416 875	-613 172
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetalinger til lønn	1 375 056	1 323 541
Andre utbetalinger til drift ¹	15 090 289	13 419 619
Sum utbetalinger til drift	16 465 345	14 743 160
Netto rapporterte driftsutgifter	16 048 470	14 129 988
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Innbetaling av finansinntekter	-36 173	-32 223
Sum investerings- og finansinntekter	-36 173	-32 223
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		
Utbetaling til investeringer	215 347	13 704
Utbetaling til kjøp av aksjer	0	0
Utbetaling av finansutgifter	45 730	39 180
Sum investerings- og finansutgifter	261 077	52 884
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter	224 904	20 661
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	-33 216	-26 502
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	-33 216	-26 502
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
Utbetalinger av tilskudd og stønader	85 179	107 779
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	85 179	107 779
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kapittel 5309, inntekt)	-1 842	-1 801
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kapittel 5700, inntekt)	-168 144	-157 644
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kapittel 1633, utgift)	948 529	571 267
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler	778 543	411 822
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet	17 103 880	14 643 748

¹ Andre utbetalinger til drift inkluderer utbetalinger til varelager under tilvirkning (art 147) for materiell som skal overføres til Forsvaret. Det er ikke samsvar mellom statsregnskapet for 2019 på artskontonivå, og artskontorrapporteringen for linjen utbetalinger til drift (art 147) og utbetalinger til investeringer (art 107 eller 120). Utbetalinger er korrekt rapportert i forhold til kapittel og post.

OVERSIKT OVER MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

Tall i 1 000 kroner

EIENDELER OG GJELD	2019	2018
Fordringer	3 685	4 995
Kasse	0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank	1 634	1 500
Skyldig skattetrekk	-52 664	-54 702
Skyldige offentlige avgifter	-167 308	-88 102
Mottatt forskuddsbetaling	-3 100	-3 228
Annen gjeld	0	0
Sum mellomværende med statskassen	-217 753	-139 537

VIRKSOMHETSREGNSKAP

REGNSKAPSPRINSIPPER

Forsvarsmateriell er en bruttobudsjettert virksomhet som fører og rapporterer virksomhetsregnskap i tråd med de statlige regnskapsstandardene (SRS) av desember 2018, og SRS 25 Ytelser til ansatte av desember 2019. Oppdaterte standarder SRS 1 Presentasjon av virksomhetsregnskapet og SRS 10 Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer, samt overføringer til og fra staten, er tatt i bruk fra regnskapsåret 2019.

Årsregnskapet er utarbeidet etter bestemmelser om økonomistyring i staten med tilhørende rundskriv og krav fra Finansdepartementet, og SRS, med følgende innvilgede unntak:

Forsvarsmateriell kan benytte en beløpsgrense på kr 100.000,- i stedet for kr 30.000,- ved balanseføring av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, jf. SRS17 punkt 4.

Forsvarsmateriell har fått innvilget unntak fra kravene i SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigerende av feil, pkt. 16-18, samt SRS 12 Beholdninger av varer og driftsmateriell pkt. 6. Unntaket gjelder kravet om at egne fremskaffelses-kostnader skal inngå som en del av anskaffelses-kost for Varelager under tilvirkning i perioden 01.01.2016 til 31.12.2019, da vi ikke har hatt systemer for å registrere denne typen kostnader for fremskaffelse av materiell for overføring til Forsvaret.

Konsekvensen av unntaket er at Forsvarsmateriell viser en for lav anskaffelseskost for Varelager under tilvirkning i henhold til SRS 12, samt at resultatførte lønnskostnader er tilsvarende for høye. Det har ikke vært mulig i ettertid å estimere disse kostnadene med rimelig sikkerhet. Fra regnskapsåret 2020 vil egne fremskaffelseskostnader være implementert i anskaffelseskost i henhold til standarden.

Forsvarsmateriell utarbeider ikke kontantstrømoppstilling. Tilnærmet lik informasjon presenteres i artskontorrapporteringen, som er en del av årsregnskapet.

OVERFØRINGER AV INVESTERINGER TIL FORSVARET

Overføringer fra Varelager under tilvirkning i Forsvarsmateriell til Anleggsmidler i Forsvaret bokføres når materiellet tas i bruk i Forsvaret. Overføringen dokumenteres med overføringsprotokoll, regnskapsmessig overføringsbilag og prosjektregnskap. Forsvarsmateriell benytter anskaffelseskost som grunnlag for overføringsverdien. For store anskaffelser legges kontraktsverdi i fremmed valuta til grunn, fordi den endelige anskaffelseskosten ikke er kjent før anskaffelsen er ferdigstilt.

I forbindelse med store investeringer utbetales det forskudd til leverandører. Forskuddene omregnes til valutakurs på tidspunktet for utbetaling av forskudd. De samme valutakursene

benyttes ved omregning av kontraktsverdier i utenlandsk valuta. I tilfeller hvor forskudd er utbetalt i flere rater, skal en veid valutakurs legges til grunn ved omregning av kontraktsverdier.

Overførte kontraktsverdier til Forsvaret reduserer verdi av *Varelager under tilvirkning* i Forsvarsmateriell, med motpost i balansen på *Avregnet med statskassen*. Overføringene gjøres vederlagsfritt. Ved avslutning av investeringsprosjekter hvor kontraktsverdi er lagt til grunn ved overføringen, vil eventuell resterende verdi på prosjektene overføres til Forsvaret.

OVERFØRINGER FRA PROSJEKT BEHOLDNINGER

Ved overføring av prosjektbeholdninger til Forsvaret reduseres *Beholdning av varer og driftsmateriell*.

OVERFØRING AV MATERIELL FRA FORSVARET I FORBINDELSE MED AVHENDING

Ved avhending av materiell skal *Beholdning av varer og driftsmateriell* og *Anleggsmidler* overføres fra Forsvaret til Forsvarsmateriell for avhending. Disse skal være nedskrevet til virkelig verdi før overføring til Forsvarsmateriell finner sted. Forsvarsmateriell overtar beholdningen av driftsmateriell og anleggsmidler til virkelig verdi.

TRANSAKSJONSBASERTE INNTEKTER

Transaksjoner resultatføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntekt resultatføres når den er opptjent. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet hvor overføring av risiko og kontroll er overført til kjøper. Salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

INNTEKTER FRA BEVILGINGER OG INNTEKT FRA TILSKUDD OG OVERFØRINGER

Inntekt fra bevilgninger og inntekt fra tilskudd og overføringer resultatføres etter prinsippet om motsatt sammenstilling. Inntekt fra bevilgninger tilsvarer differansen mellom periodens kostnader og opptjente transaksjonsbaserte inntekter og inntekter fra tilskudd og overføringer til virksomheten, som resulterer i at årets aktivitet viser null.

Forsvarsmateriell har tatt i bruk oppdatert SRS 10 Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer til virksomheten, samt overføringer til og fra staten for regnskapsåret 2019, og i den forbindelse er det gjort enkelte endringer i presentasjonen av fjorårets sammenligningstall. Endringen fremkommer i balanselinjen **II Avregninger**, hvor tidligere spesifiserte linjer

- Statens finansiering av beholdninger
- Statens finansiering av forskuddsbetalinger
- Statens finansiering av varige driftsmidler

nå er samlet i linjen *Avregnet med statskassen*, se for øvrig note 19. Note 1 Driftsinntekter er forenklet til å vise en linje for *Inntekt fra bevilgninger*.

OMARBEIDET BALANSE FOR 2018

I forbindelse med overgang til ny SRS 10 *Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer til virksomheten, samt overføringer til og fra staten* har vi gjort en omarbeiding av Statens kapital og gjeld pr 31.12.2018, se note 19. Her er det i tillegg tatt inn en endring for mottatte forskuddsbetalinger fra annen kortsiktig gjeld til mottatte forskuddsbetalinger.

KOSTNADER

Ressursforbruket som knytter seg til de transaksjonsbaserte inntektene kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Ressursforbruket som finansieres med inntekt fra bevilgning og inntekt fra tilskudd og overføringer, kostnadsføres i takt med at aktivitetene utføres. Varemottakstidspunktet er styrende for kostnadsføring eller beholdningsøkning.

LEIEKOSTNADER

Forsvarsmateriell har valgt å benytte forenklet metode i henhold til SRS 13 Leieavtaler, og behandler alle leieavtaler som operasjonelle. I all hovedsak er leiekontrakter knyttet til leie av lokaler.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV ANLEGGSMIDLER

Anleggsmidler er varige og betydelige eiendeler som disponeres av virksomheten. Med varig menes utnyttbar levetid på tre år eller mer. Med betydelig menes enkeltstående anskaffelser (kjøp) med anskaffelseskost på 100 000 kroner eller mer. Anleggsmidler er balanseført til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger. Kontorinventar og datamaskiner (PC-er, servere m.m.) med utnyttbar levetid på 3 år eller mer, er balanseført som egne grupper. Anleggsmidler nedskrives til virkelig verdi ved en eventuell bruksendring, dersom virkelig verdi er lavere enn balanseført verdi.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV OMLØPSMIDLER OG KORTSIKTIG GJELD

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opp-takstidspunktet.

BEHOLDNING AV VARER OG DRIFTS-MATERIELL

Regnskapslinjen inneholder i hovedsak investeringsprosjekter som anskaffes for overføring til Forsvaret, spesifisert som *Varelager under tilvirkning*, samt prosjektbeholdninger og driftsmateriell.

VARELAGER UNDER TILVIRKNING

Forsvarsmateriells investeringsprosjekter anskaffer materiell som Forsvaret skal overta ved ferdigstilling og driftssetting. Ved driftssetting av varer under tilvirkning oppføres anleggsmiddel i Forsvaret, i henhold til overføringsprotokollen. Tilvirkning av varelageret føres til anskaffelseskost, og omfatter alle kjøpsutgifter pådratt for å bringe beholdningene til deres nåværende plassering og tilstand.

PROSJEKTBEHOLDNINGER

Beholdninger av varer og driftsmateriell er verdsatt til det laveste av anskaffelseskost og netto realisasjonsverdi, i tråd med SRS 12. Netto realisasjonsverdi er generelt vurdert til å være lik anskaffelseskost fordi Forsvarsmateriells omløpsmiddelbeholdninger i all hovedsak består av driftsmidler til bruk i tjenesteproduksjon og ikke for videresalg. I løpende drift blir verdien på beholdningene verdsatt etter prinsippet om glidende gjennomsnittspris. Forsvarsmateriell overfører beholdninger til Forsvaret vederlagsfritt.

FORDRINGER

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap, gjennom individuelle avsetninger på tap på fordringer.

VALUTA

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt. Her er Norges Banks spotkurs per 31.12 lagt til grunn. Ved forskuddsbetalinger til leverandører får Forsvarsmateriell en fordring som gjøres opp ved leveranse av materiell. Fordringen er ikke en finansiell eiendel, og bokføres til valutakurs på betalingstidspunktet. Det er følgelig ingen valutarisiko knyttet til oppgjøret.

Oppgjør ved mottak av materiell som er forskuddsbetalt, skal bokføres til valutakurs ved utbetaling av forskuddet. For investeringsprosjekter, som er omfattet av forskuddsordninger, hvor forskuddene utbetales på ulike tidspunkt, beregnes det en veid gjennomsnittskurs basert på faktisk valutakurs ved utbetalinger.

Statlige virksomheter har ikke adgang til å utøve valutasikring. Forsvarsmateriell er en statlig virksomhet som i stor grad anskaffer materiell og tjenester fra utlandet, og er således eksponert for valutarisiko.

FORSKUDDSBETALTE KOSTNADER

Forskuddsbetalte kostnader omfatter utbetalinger til Joint Program Office (JPO) for F-35-kampfly, Foreign Military Sales (FMS), NATO Support and Procurement Agency (NSPA) og andre forskudd.

Deltagelsen i den internasjonale kampflyanskaffelsen er regulert gjennom en myndighetsavtale mellom alle deltakernasjoner. Avtalen regulerer utbetalingsprosedyrer og krever innestående beløp på bankkonto i USA pålydende dekning for påfølgende kvartals utgifter. Utbetaling av forskuddsbeløp overføres til bankkonti i USA. Uttak fra bankkontoene gjøres basert på godkjente fakturaer fra leverandørene, hvor Forsvarsmateriell mottar fakturakopier og oversikt over hvilke leveranser som ligger til grunn. Forsvarsmateriell regnskapsfører deretter reduksjon av forskudd, mot henholdsvis varelager under tilvirkning, forskuddsbetalte kostnader eller kostnader.

FMS er en amerikansk ordning for salg av militært materiell fra amerikanske leverandører til andre nasjoner. For å kunne gjennomføre anskaffelser av amerikansk materiell plikter den enkelte nasjon å bruke denne ordningen. Forsvaret har siden 1995 hatt en Special Billing Arrangement (SBA) med US Government når det

gjelder FMS-betalinger. SBA krever betaling etter forbruk, og at det til enhver tid er dekning for de tre påfølgende måneders forbruk på bankkonto i USA.

Forsvarsmateriell har en rekke FMS-avtaler, som benyttes i forbindelse med investeringsprosjekter. Forsvarsmateriell mottar Delivery Lists hvert kvartal som viser spesifikasjonen av varer og tjenester som er levert i foregående kvartal.

NSPA er en tilsvarende ordning i Europa, som benyttes i investeringsprosjekter.

STATENS KAPITAL

Statens kapital utgjør nettobeløpet av Forsvarsmateriells eiendeler og gjeld, og fremgår i regnskapslinjen for avregninger i balanseoppstillingen.

STATENS KONSERNKONTOORDNING

Forsvarsmateriell omfattes av statens konsernkontoordning, som innebærer at alle inn- og utbetalinger gjøres opp mot oppgjørskonto i Norges Bank. Forsvarsmateriell tilføres ikke likvider, men har trekkrettighet på statens konsernkonto, og mellomværende inngår i *Avregnet med statskassen*.

SELVASSURANDØRPRINSIPPET

Staten opererer som selvassurandør. Det er følgelig ikke inkludert poster i balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser.

HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Forsvarsmateriell er ikke kjent med vesentlige hendelser etter 31.12.2019 som ikke er hensyntatt i årsregnskapet for 2019.

RESULTATREGNSKAP

Tall i 1 000 kroner

	NOTE	2019	2018
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1	3 095 601	3 282 678
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	34 364	253 750
Salgs- og leieinntekter	1	95 357	136 023
Andre driftsinntekter	1,12	247 608	91 019
<i>Sum driftsinntekter</i>		<i>3 472 930</i>	<i>3 763 470</i>
Driftskostnader			
Varekostnader		58 817	56 128
Lønnskostnader	2, 19	1 369 856	1 308 044
Avskrivninger på varige driftsmidler	4	11 750	21 291
Andre driftskostnader	5, 19	2 033 936	2 364 210
<i>Sum driftskostnader</i>		<i>3 474 359</i>	<i>3 749 673</i>
Driftsresultat		-1 429	13 797
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6	17 302	10 732
Finanskostnader	6	15 873	24 529
<i>Sum finansinntekter og finanskostnader</i>		<i>1 429</i>	<i>-13 797</i>
Resultat av periodens aktiviteter		0	0
Avregninger og disponeringer			
Avregning med statskassen (bruttobudsjetterte)	7	0	0
<i>Sum avregninger og disponeringer</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Avgifter og gebyrer direkte til statskassen	8	33 356	26 502
Avregning med statskassen innkrevingsvirksomhet		33 356	26 502
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd til andre	9	85 179	107 779
Avregning med statskassen tilskuddsforvaltning		85 179	107 779
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		<i>0</i>	<i>0</i>

BALANSE

Tall i 1 000 kroner

EIENDELER	NOTE	31.12.2019	OMARBEIDET 31.12.2018
A. ANLEGGSMIDLER			
I Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	3	0	0
Immaterielle eiendeler under utførelse	3	0	0
Sum immaterielle eiendeler		0	0
II Varige driftsmidler			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	4	409	467
Maskiner og transportmidler	4	14 953	87 169
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4	40 924	70 776
<i>Sum varige driftsmidler</i>		<i>56 286</i>	<i>158 412</i>
III Finansielle anleggsmidler			
Sum anleggsmidler		56 286	158 412
B. OMLØPSMIDLER			
I Beholdninger av varer og driftsmateriell			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	10	725 040	611 557
Varelager under tilvirkning	10	15 391 249	18 521 607
Sum beholdning av varer og driftsmateriell		16 116 289	19 133 164
II Fordringer			
Kundefordringer	11	22 268	8 928
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	12	717	10 339
Andre fordringer	13	10 405 636	7 279 752
Sum fordringer		10 428 621	7 299 019
III Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd	14	1 634	1 500
Sum Bankinnskudd og lignende		1 634	1 500
Sum omløpsmidler		26 546 544	26 433 683
IV Fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer			
Sum fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer		0	0
SUM EIENDELER		26 602 830	26 592 095

Tall i 1 000 kroner

STATENS KAPITAL OG GJELD	NOTE	31.12.2019	OMARBEIDET 31.12.2018
C. STATENS KAPITAL			
I Virksomhetskapi tal			
II Avregninger			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)	7, 19	25 689 410	25 597 139
Sum avregninger		25 689 410	25 597 139
Sum statens kapital		25 689 410	25 597 139
D. GJELD			
I Avsetning for langsiktige forpliktelse r			
II Annen langsiktig gjeld			
III Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		318 011	96 456
Skyldig skattetrekk	15	52 671	54 709
Skyldige offentlige avgifter	16	189 147	109 573
Avsatte feriepenge r		114 175	109 734
Mottatt forskuddsbetaling	12, 19	218 632	239 423
Annen kortsiktig gjeld	17, 19	20 784	385 061
Sum kortsiktig gjeld		913 420	994 956
Sum gjeld		913 420	994 956
IV Fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer			
Sum fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer		0	0
SUM STATENS KAPITAL OG GJELD		26 602 830	26 592 095

Tall i 1 000 kroner

NOTER

NOTE 1 | DRIFTSINNTEKTER

INNTEKT FRA BEVILGNINGER	2019	2018
Inntekt fra bevilgning fra overordnet departement	3 095 601	3 282 678
Sum inntekt fra bevilgninger	3 095 601	3 282 678
INNTEKT FRA TILSKUDD OG OVERFØRINGER		
Tilskudd fra NATO	33 705	248 560
Andre tilskudd og overføringer	659	5 190
Sum inntekt fra tilskudd og overføringer	34 364	253 750
Inntekt fra gebyrer	0	0
Sum inntekt fra gebyrer	0	0
SALGS- OG LEIEINNTEKTER		
Salgsinntekter	93 924	133 304
Leieinntekt	1 433	2 719
Sum salgs- og leieinntekter	95 357	136 023
ANDRE DRIFTSINNTEKTER		
Gevinst ved avgang anleggsmidler	55 188	3 841
Royalties	21 794	30 362
Andre driftsinntekter	170 626	56 816
Sum andre driftsinntekter	247 608	91 019
Sum driftsinntekter	3 472 930	3 763 470

Regnskapslinjene Salgsinntekter og Andre driftsinntekter må vurderes samlet. Avsatt, ikke utfakturert salgs- og leieinntekt føres som andre driftsinntekter, mens faktiske fakturaer kan treffe andre regnskapslinjer.

NOTE 2 | LØNNSKOSTNADER

Tall i 1 000 kroner

	2019	2018
Lønn fast ansatte	882 753	830 098
Overtid	60 112	57 508
Variable tillegg	22 299	21 033
Annen lønn ¹	-3 622	13 778
Avgang stimulerende tiltak	351	447
Feriepenger	118 487	111 731
Arbeidsgiveravgift	168 352	158 252
Pensjonskostnader ²	113 755	106 745
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-21 774	-19 963
Godtgjørelse til vernepliktige	17	24
Andre ytelser ³	29 126	28 391
Sum lønnskostnader	1 369 856	1 308 044
Antall årsverk	1 431	1 374

¹ Annen lønn er i all hovedsak periodiseringer knyttet til opptjent fleksitid og feriedager.

² Virksomheten betaler pensjonspremie til Statens pensjonskasse (SPK). Arbeidsgivers andel av pensjonspremien er 12% for 2019.

³ Andre ytelser består av oppgavepliktige godtgjørelser, yrkesskadepremie, gruppelivsforsikring og andre personalkostnader. For sammenligningstall 2018 se note 19.

Forsvarsmateriell har fått unntak fra SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigerende av feil og SRS 12 Beholdninger av varer og driftsmateriell, for overføring av fremskaffelseskostnader til Varelager under tilvirkning. I henhold til standarden skulle en andel av de resultatførte lønnskostnadene inngå som en del av anskaffelseskost for Varelager under tilvirkning. Resultat-

linjen lønnskostnader viser derfor et noe høyere nivå enn det ville vært om egne fremskaffelseskostnader var bokført som en del av anskaffelseskost for materiell på Varelager under tilvirkning.

Unntaket gjelder for korreksjon av regnskapstall for perioden 01.01.2016 til 31.12.2019 (se nærmere beskrivelse i prinsippnote).

NOTE 3 | IMMATERIELLE EIENDELER

Virksomheten har ikke egne immaterielle eiendeler.

NOTE 4 | VARIGE DRIFTSMIDLER

Tall i 1 000 kroner

	BYGNINGER OG ANNEN FAST EIENDOM	MASKINER OG TRANS- PORTMID- LER	DRIFTS- LØSØRE, INVENTAR, VERKTØY	TOTAL
2019				
Anskaffelseskost 1.1.2019	583	250 253	140 040	390 876
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2019	116	163 084	69 264	232 464
Bokført verdi 1.1.2019	467	87 169	70 776	158 412
Tilgang i 2019	0	1 000	6 541	7 541
Tilgang fra AUU og omklassifiserte omløpsmidler ¹	0	0	5 342	5 342
Akk. avskrivninger omklassifiserte omløpsmidler ¹	0	0	1 303	1 303
Avgang anleggsmidler ²	0	234 108	53 468	287 576
Avgang akkumulert avskrivning	0	161 984	23 636	185 620
Ordinære avskrivninger i 2019	58	1 092	10 600	11 750
Anskaffelsesverdi 31.12.2019	583	17 145	98 455	116 183
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2019	174	2 192	57 531	59 897
Bokført verdi 31.12.2019	409	14 953	40 924	56 286
2018				
Anskaffelseskost 1.1.2018	583	250 253	126 757	377 593
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2018	58	153 870	57 245	211 173
Bokført verdi 1.1.2018	525	96 383	69 512	166 420
Tilgang i 2018	0	0	13 283	13 283
Ordinære avskrivninger i 2018	58	9 214	12 019	21 291
Anskaffelsesverdi 31.12.2018	583	250 253	140 040	390 876
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2018	116	163 084	69 264	232 464
Bokført verdi 31.12.2018	467	87 169	70 776	158 412
Økonomisk levetid	10-60 år	3-15 år	3-15 år	
	Lineært	Lineært	Lineært	

¹ Anleggsmiddel overført fra anlegg under utførelse, samt omløpsmidler klassifisert til anleggsmidler i 2019. Akkumulert avskrivning beregnet på omklassifiseringer fra anskaffelsestidspunktet.

² I forbindelse med etablering av Forsvarsmateriells åpningsbalanse 1.1.2016, ble enkelte anleggsmidler registrert i vårt regnskap, som skulle vært hos Forsvarets. Dette er korrigert i 2019.

NOTE 5 | ANDRE DRIFTSKOSTNADER

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Husleie ¹	64 366	55 558
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	444	1 306
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	22 819	26 993
Leie av maskiner, inventar og lignende ¹	33 333	24 704
Mindre utstyrsanskaffelser ²	152 968	216 662
Ammunisjon	2 125	2 254
Arbeidsklær	3 717	1 891
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	10 592	25 301
Kjøp av fremmede tjenester ³	1 601 765	1 883 198
Reiser og diett	100 066	102 861
Tap på fordringer	-1 015	763
Øvrige driftskostnader ⁴	42 756	22 719
Sum andre driftskostnader	2 033 936	2 364 210

¹ KOSTNADSFØRTE LEIEKOSTNADER FOR OPERASJONELLE LEIEAVTALER:

Tall i 1 000 kroner

	LISENSER	MASKINER OG TRANSPORT- MIDLER	DRIFTS- LØSØRE, INVENTAR, VERKTØY OL	TOTALT LEIE MASKINER, INVENTAR OG LIGNENDE	TOMTER, BYNINGER, OG ANNEN FAST EIENDOM	TOTALT
Varighet inntil 1 år	256	808	6 732	7 796	426	8 222
Varighet 1 - 5 år	8 486	1 755	233	10 474	21 485	31 959
Varighet over 5 år	12 960	0	2 103	15 063	42 455	57 518
Sum operasjonelle leieavtaler	21 702	2 563	9 068	33 333	64 366	97 699

Immaterielle leieavtaler med varighet over 5 år er FIS Basisklienter.

Husleie med varighet 1 – 5 år er knyttet til leiekostnader i USA for personell knyttet til nye kampfly.

² Ukurans er betydelig redusert i 2019 i forhold til 2018, og resultateffekten fremkommer på linjen *Mindre utstyrsanskaffelser*.³ SPESIFIKASJON KJØP AV FREMMEDE TJENESTER:

Tall i 1 000 kroner

	2019	OMARBEIDET 2018	OPPRINNELIG 2018
Anskaffelse av F-35 kampfly (se note 19)	1 177 164	1 261 222	1 189 471
Andre investeringsprosjekter	311 517	498 734	469 980
Økonomi revisjon og jus	3 377	1 313	
Utvikling programvare, IKT løsninger etc.	40 699	58 707	
Andre konsulenttjenester	33 023	26 915	
Organisasjonsutvikling og kommunikasjonsrådgivning	9 082	15 725	
Tjenester til løpende driftsoppgaver IKT	12 714	10 470	
Innleid personell fra vikarbyrå og lignende	6 492	2 244	
Andre fremmede tjenester	7 697	7 868	
Utvikling			44 493
Tjenester knyttet til IKT drift			16 034
Andre tjenester som teknisk bistand, verkstedtimer, trening og opplæring, samt annet			121 309
Sum kjøp av fremmede tjenester	1 601 765	1 883 198	1 841 287

Det har vært en endring i Statens kontoplan for fremmede tjenester fra 2018 til 2019, og spesifisering av kostnader er omarbeidet for å samsvare med ny fordeling. Omarbeidet inkluderer endring mellom regnskapslinjer i henhold til note 19.

⁴ Økning i øvrige driftskostnader fra 2018 skyldes at det har vært økt aktivitet i anskaffelse av nye kampfly, som har medført økte kostnader til opplæring. Kostnader til opplæring av personell kostnadsføres fortløpende. I tillegg har det vært en generell økning i kostnader til datakommunikasjon.

NOTE 6 | FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER

Tall i 1 000 kroner

FINANSINNTEKTER	2019	2018
Valutagevinst (agio) ¹	17 302	10 732
Sum finansinntekter	17 302	10 732

FINANSKOSTNADER	2019	2018
Rentekostnad	297	356
Valutatap (disagio)	15 559	24 168
Annen finanskostnad	17	5
Sum finanskostnader	15 873	24 529

¹ Agiogeinst for 2019 skyldes en relativ høy leverandørgjeld i valuta pr. 31.12.2019. Den norske kronen styrket seg mot flere av de aktuelle valutaene fra tidspunktet for bokføring til kursen på balansedagen.

Forsvarsmateriell har ikke adgang til sikre seg mot valutasingninger, og virksomheten har betydelige utbetalinger i fremmed valuta, blant annet gjennom forskuddsordningen for kampfly samt FMS-ordningen.

NOTE 7A | AVREGNET MED STATSKASSEN

Forklaring til at periodens resultat ikke er lik endring i avregnet med statskassen i balansen (kongruensavvik)

Tall i 1 000 kroner

Avregnet med statskassen (omarbeidet) 31.12.2018	25 597 140
Avregnet med statskassen 31.12.2019	25 689 410
Endring	-92 270
Endring i avregnet med statskassen består av	
Konsernkontoer i Norges Bank	
Konsernkonto utbetaling	668 052
- Konsernkonto innbetaling	17 693 715
<i>Netto trekk konsernkonto</i>	<i>-17 025 663</i>
Innbetalinger og utbetalinger som ikke inngår i virksomhetens drift (er gjennomstrømningsposter)	
- Innbetaling innkrevingsvirksomhet og andre overføringer	33 356
+ Utbetaling tilskuddsforvaltning og andre overføringer	85 179
Bokføringer som ikke går over bankkonto, men direkte mot avregning med statskassen	
+ Inntektsført fra bevilgning	3 095 601
- Gruppeliv/arbeidsgiveravgift	-169 989
+ Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	951 086
- Avregning mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell ¹	13 443 997
Andre avstemmingsposter	
+ Korrigering av avsetning for feriepenger (ansatte som går over i annen statlig stilling)	59
+ Andre avstemmingsposter ²	-439 654
<i>Forskjell mellom resultatført og netto trekk på konsernkonto</i>	<i>-92 270</i>
Resultat av periodens aktiviteter før avregning med statskassen	0
Sum endring i avregnet med statskassen	-92 270
¹ Avregninger mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell	
Overføring til drift	12 639 496
Andre overføringer til Forsvaret	804 501
<i>Sum avregning mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell</i>	<i>13 443 997</i>

NOTE 7B | FORSKJELLEN MELLOM AVREGNET MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

Tall i 1 000 kroner

	2019 SPESIFISERING AV BOKFØRT AVREGNING MED STATSKASSEN	2019 SPESIFISERING AV RAPPORTERT MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN	FORSKJELL MELLOM BOKFØRT OG RAPPORTERT MELLOM- VÆRENDE
Immaterielle eiendeler, varige driftsmidler og finansiering av disse			
Immaterielle eiendeler	0	0	0
Varige driftsmidler	56 286	0	56 286
<i>Sum</i>	<i>56 286</i>	<i>0</i>	<i>56 286</i>
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
Andre fordringer	0	0	0
<i>Sum</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Omløpsmidler			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	16 116 289	0	16 116 289
Kundefordringer	22 268	0	22 268
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	717	0	717
Andre fordringer	10 405 636	3 685	10 401 951
Bankinnskudd, kontanter og lignende	1 634	1 634	0
<i>Sum</i>	<i>26 546 544</i>	<i>5 319</i>	<i>26 541 225</i>
Langsiktige forpliktelser og gjeld			
Avsetninger langsiktige forpliktelser	0	0	0
Øvrig langsiktig gjeld	0	0	0
<i>Sum</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	318 011	0	318 011
Skyldig skattetrekk	52 671	52 664	7
Skyldige offentlige avgifter	189 147	167 308	21 839
Avsatte feriepenger	114 175	0	114 175
Mottatt forskuddsbetaling	218 632	3 100	215 532
Annen kortsiktig gjeld	20 784	0	20 784
<i>Sum</i>	<i>913 420</i>	<i>223 072</i>	<i>690 348</i>
Sum	25 689 410	-217 753	25 907 163

NOTE 8 | INNKREVINGSVIRKSOMHET OG
ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN

Tall i 1 000 kroner

	2019	2018
Renteinntekter ¹	33 355	26 502
Bøter	1	0
Sum avgifter og gebyrer direkte til statskassen	33 356	26 502

¹ Renteinntekter for 2019 er i sin helhet knyttet til forskuddsbetalinger innenfor FMS-ordningen. Renter er fordelt mellom Forsvaret og Forsvarsmateriell i henhold til eierskapet til de respektive casene. Transaksjonen føres i forbindelse med årsavslutning.

NOTE 9 | ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN

Tall i 1 000 kroner

	2019	2018
Tilskudd til utlandet	85 179	107 779
Sum utbetalinger av tilskudd til andre	85 179	107 779

Tilskudd til utlandet utgjør kostnadsførte utbetalinger til NATO, som er Norges tilskudd til fellesfinansierte prosjekter i regi av alliansen.

NOTE 10 | BEHOLDNINGER AV VARER OG DRIFTSMATERIELL
(VARELAGER UNDER TILVIRKNING OG PROSJEKTBEHOLDNINGER)

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	OMARBEIDET 31.12.2018
ANSKAFFELSESKOST		
Lager teknisk materiell	362 064	295 677
Lager sanitetsforbruksmateriell	90 651	118 088
Lager forbruksmateriell	84 317	146 102
Lager datamaskiner	5 413	5 816
Lager arbeidsklær	2 241	15 130
Lager verktøy	23 530	44 612
Lager ammunisjon ¹	136 420	696
Lager Amsys	12 253	12 483
Lager DNF	0	1 195
Lagerbeholdninger (periodiseringer)	11 770	37 978
Anskaffelseskost varer	728 659	677 777
Ukurans i innkjøpte varer (ferdigvarer) ²	-3 619	-66 220
Beholdninger av varer og driftsmateriell	725 040	611 557
Varelager under tilvirkning ³	15 391 249	18 521 607
Sum beholdning av varer og driftsmateriell	16 116 289	19 133 164

¹ Økning i lagerbeholdning av ammunisjon skyldes innkjøp til prosjekt.

² Avsetning for ukurans er betydelig redusert fra 2018 som en følge av at avhendingsmateriell overføres fra Forsvaret til virkelig verdi.

³ TILGANGER OG DE STØRSTE OVERFØRINGENE TIL FORSVARET:

Tall i 1 000 kroner

PROSJEKT	INNGÅENDE SALDO 01.01.2019	TILGANG 2019	OVERFØRT TIL FORSVARET	SALDO PR. 31/12/2019
7602 F-35-programmet - anskaffelse	5 467 839	5 864 144	5 222 115	6 109 868
7660 Enhetshelikopter	1 766 778	75 034	701 490	1 140 322
2513 Logistikkfartøy	1 657 924	212 524	1 835 093	35 355
5436 Kampvogner til Hæren	1 646 585	174 567	1 513 672	307 480
Øvrige prosjekter	7 982 481	3 182 869	3 367 126	7 798 224
Sum	18 521 607	9 509 138	12 639 496	15 391 249

Forsvarsmateriell har fått unntak fra SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigerende av feil og SRS 12 Beholdninger av varer og driftsmateriell vedrørende aktivering av lønnskostnader til Varelager under tilvirkning. Konsekvensen av

unntaket er at Forsvarsmateriell viser lavere verdi på Varelager under tilvirkning enn hva den ville vært om vi hadde fulgt standard i SRS 12. (Se nærmere beskrivelse i prinsippnote).

NOTE 11 | KUNDEFORDRINGER

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Kundefordringer til pålydende	22 268	8 953
Avsatt til forventet tap (-)	0	-25
Sum kundefordringer	22 268	8 928

NOTE 12 | OPPTJENTE, IKKE FAKTURERTE INNTEKTER
OG MOTTATTE FORSKUDDSBETALINGER

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Opptjent, ikke fakturert driftsinntekt	717	10 339
Sum opptjent, ikke fakturert driftsinntekt	717	10 339

Mottatt forskuddsbetaling (se note 19)	218 632	239 423
Sum mottatt forskuddsbetaling	218 632	239 423

Mottatt forskuddsbetaling gjelder innbetalinger fra andre NATO-land for fellesfinansierte samarbeidsprosjekter.

NOTE 13 | ANDRE KORTSIKTIGE FORDRINGER

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Forskuddsbetalt lønn	4 021	4 664
Reiseforskudd	1 621	882
Andre fordringer på ansatte	-1 961	-1 545
Forskuddsbetalt leie	4 174	6 847
Andre forskuddsbetalte kostnader ¹	10 397 781	7 268 904
Sum andre kortsiktige fordringer	10 405 636	7 279 752

¹SPEKIFIKASJON AV FORSKUDDSBETALTE KOSTNADER:

	31.12.2019	31.12.2018
Forskudd FMS og NSPA ² (beløp som er trukket fra Bankkonto FMS, hvor varer og tjenester ikke er levert enda)	4 133 790	1 144 353
Bankkonto FMS	1 310 922	1 352 572
Bankkonto knyttet til investering F-35	3 346 146	3 853 266
Forskudd kystvaktfartøy, NH90 samt øvrige prosjekter	1 606 923	918 713
Sum forskuddsbetalte kostnader	10 397 781	7 268 904

² Forskudd FMS og NSPA inneholder poster som gjennom behandlingen av varemottak i tilknytning til ordningen vil reklassifiseres til andre omløpsmidler. Saldoen inkluderer et Hercules erstatningsfly som ble levert i 2015, og inngår som et anlegg hos Forsvaret. Per 31.12.2019 var ikke hele betalingen trukket fra FMS-forskuddskonto i USA. Det er gjort en avsetning for resterende forskuddsbeløp. Økning i forskuddsbetalinger relaterer seg til anskaffelse av overvåkningsfly.

Forskudd FMS og NSPA inkluderer korreksjon av åpningsbalansen bokført direkte mot statens kapital i 2019. Korreksjonene relaterer seg til fastsatt verdi av forskuddsbetalinger til FMS-ordningen pr. 1.1.2016.

NOTE 14 | BANKINNSKULD, KONTANTER
OG LIGNENDE

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Bankinnskudd	1 634	1 500
Sum bankinnskudd	1 634	1 500

NOTE 15 | SKYLDIG SKATTETREKK

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Skattetrekk	52 631	54 709
Påleggstrekk	40	0
Sum skyldig skattetrekk	52 671	54 709

NOTE 16 | SKYLDIG OFFENTLIGE AVGIFTER

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	31.12.2018
Skyldig mva og andre avgifter	167 525	88 191
Påløpt arbeidsgiveravgift	21 622	21 382
Sum skyldig offentlige avgifter	189 147	109 573

NOTE 17 | ANNEN KORTSIKTIG GJELD

Tall i 1 000 kroner

	31.12.2019	OMARBEIDET ¹ 31.12.2018	OPPRINNELIG 31.12.2018
Påløpte kostnader	100 814	42 439	42 371
Midlertidig leverandørgjeld ²	-119 147	300 515	367 144
Skyldig lønn	39 088	42 371	0
Annen kortsiktig gjeld	29	-264	211 740
Sum annen kortsiktig gjeld	20 784	385 061	621 255

¹ Omarbeiding består av omklassifisert mottatt forskuddsbetaling som er flyttet til Mottatt forskuddsbetaling i note 12, samt allokering av avsetning for FMS-poster til midlertidig leverandørgjeld. Denne endringen er relatert til FMS poster hvor varemottaket er utført, men nedtrekk av forskuddsbetaling ikke er gjort.

Skyldig lønn er skilt ut på egen linje, tidligere lå dette inne som påløpte kostnader. I tillegg er konto for avsatte kostnader flyttet fra «Annen kortsiktig gjeld» til «Påløpte kostnader».

² Midlertidig leverandørgjeld representerer registrert verdi av varemottak i påvente av faktura fra leverandøren, samt tilfeller hvor faktura er ankommet før varemottak er utført eller godkjent av Forsvarsmateriell.

Negativ verdi på midlertidig leverandørgjeld gjelder i stor grad tilbakeholdte utbetalinger (NH90) samt øvrige anskaffelser, i påvente av godkjente leveranser.

NOTE 18 | BETINGEDE UTFALL

Forsvarsmateriell har en mulig forpliktelse knyttet til en anskaffelse. Tvisten er klaget inn til klageorganet KOFA, og utfallet av saken er ukjent på tidspunktet for regnskapsavleggelse.

NOTE 19 | OMARBEIDET RESULTAT OG BALANSE PR. 31.12.2018

Forsvarsmateriell har tatt i bruk oppdatert SRS 10 *Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer til virksomheten, samt overføringer til og fra staten* for regnskapsåret 2019. I tillegg er det korrigert for kostnader som har vært vist på feil linje i resultatet.

Tall i 1 000 kroner

DRIFTSKOSTNADER	OPPRINNELIG 31.12.2018	OMARBEIDING	OMARBEIDET 31.12.2018
Varekostnader	56 128		56 128
Lønnskostnader ¹	1 349 954	-41 910	1 308 044
Avskrivninger på varige driftsmidler	21 291		21 291
Andre driftskostnader	2 322 300	41 910	2 364 210
Sum driftskostnader	3 749 673	0	3 749 673

¹ Kostnader relatert til innleid personell fra Forsvaret som er knyttet til anskaffelse av nye F-35 kampfly er overført fra andre personalkostnader til andre fremmede tjenester.

EIEDELER

Tall i 1 000 kroner

	OPPRINNELIG 2018	OMARBEIDING	OMARBEIDET 2018
A. ANLEGGSMIDLER			
I Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	0		0
Immaterielle eiendeler under utførelse	0		0
<i>Sum immaterielle eiendeler</i>	<i>0</i>		<i>0</i>
II Varige driftsmidler			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	467		467
Maskiner og transportmidler	87 169		87 169
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	70 776		70 776
<i>Sum varige driftsmidler</i>	<i>158 412</i>		<i>158 412</i>
III Finansielle anleggsmidler			
Sum anleggsmidler	158 412		158 412
B. Omløpsmidler			
I Beholdninger av varer og driftsmateriell			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	611 557		611 557
Varelager under tilvirkning ¹	18 831 813	-310 206	18 521 607
<i>Sum beholdning av varer og driftsmateriell</i>	<i>19 443 370</i>	<i>-310 206</i>	<i>19 133 164</i>
II Fordringer			
Kundefordringer	8 928		8 928
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	10 339		10 339
Andre fordringer	7 279 752		7 279 752
<i>Sum fordringer</i>	<i>7 299 019</i>		<i>7 299 019</i>
III Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd	1 500		1 500
<i>Sum Bankinnskudd og lignende</i>	<i>1 500</i>		<i>1 500</i>
Sum omløpsmidler	26 743 889	-310 206	26 433 683
IV Fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer			
<i>Sum fordringer vedrørende innkrevingsvirksomhet og andre overføringer</i>			
SUM EIEDELER	26 902 301	-310 206	26 592 095

¹ Det er i 2019 bokført overføring av materiell til Forsvaret som i realiteten var tatt i bruk av Forsvaret på et tidligere tidspunkt. Verdien av materialet er korrigert i sammenligningstallene i for varelager under tilvirkning.

STATENS KAPITAL OG GJELD

Tall i 1 000 kroner

	OPPRINNELIG 31.12.2018	OMARBEIDING	OMARBEIDET 31.12.2018
C. STATENS KAPITAL			
I Virksomhetskapi tal			
II Avregninger			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte) ¹	-963 341	26 560 480	25 597 139
Statens finansiering av beholdninger	19 443 370	-19 443 370	0
Statens finansiering av forskuddsbetalinger	7 268 904	-7 268 904	0
<i>Sum avregninger og finansiering av beholdninger</i>	<i>25 748 933</i>	<i>-151 794</i>	<i>25 597 139</i>
III Statens finansiering av varige driftsmidler			
Statens finansiering av varige driftsmidler	158 412	-158 412	0
<i>Sum statens finansiering av varige driftsmidler</i>	<i>158 412</i>	<i>-158 412</i>	<i>0</i>
Sum statens kapital¹	25 907 345	-310 206	25 597 139
D. GJELD			
I Avsetning for langsiktige forpliktelser			
II Annen langsiktig gjeld			
III Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	96 456	0	96 456
Skyldig skattetrekk	54 709	0	54 709
Skyldige offentlige avgifter	109 573	0	109 573
Avsatte feriepenger	109 734	0	109 734
Mottatt forskuddsbetaling	3 229	236 194	239 423
Annen kortsiktig gjeld ²	621 255	-236 194	385 061
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	<i>994 956</i>	<i>0</i>	<i>994 956</i>
Sum gjeld	994 956	0	994 956
SUM STATENS KAPITAL OG GJELD	26 902 301	-310 206	26 592 095

¹ Endring grunnet oppdatert SRS 10 Inntekt fra bevilgninger, tilskudd og overføringer til virksomheten, samt overføringer til og fra staten for regnskapsåret 2019. I tillegg er det korrigert for verdi av materiell overført til Forsvaret før 1.1.2019.

² Mottatt forskuddsbetaling var klassifisert som annen kortsiktig gjeld i balansen i årsregnskapet for 2018. Denne er flyttet til korrekt regnskapslinje i 2019.

Foto: Forsvaret
Forsidebilde: Artilleri
Baksidebilder: Ubåt og sjøbjørn
Design: Forsvarsmateriell

VI UTRUSTER FORSVARET

